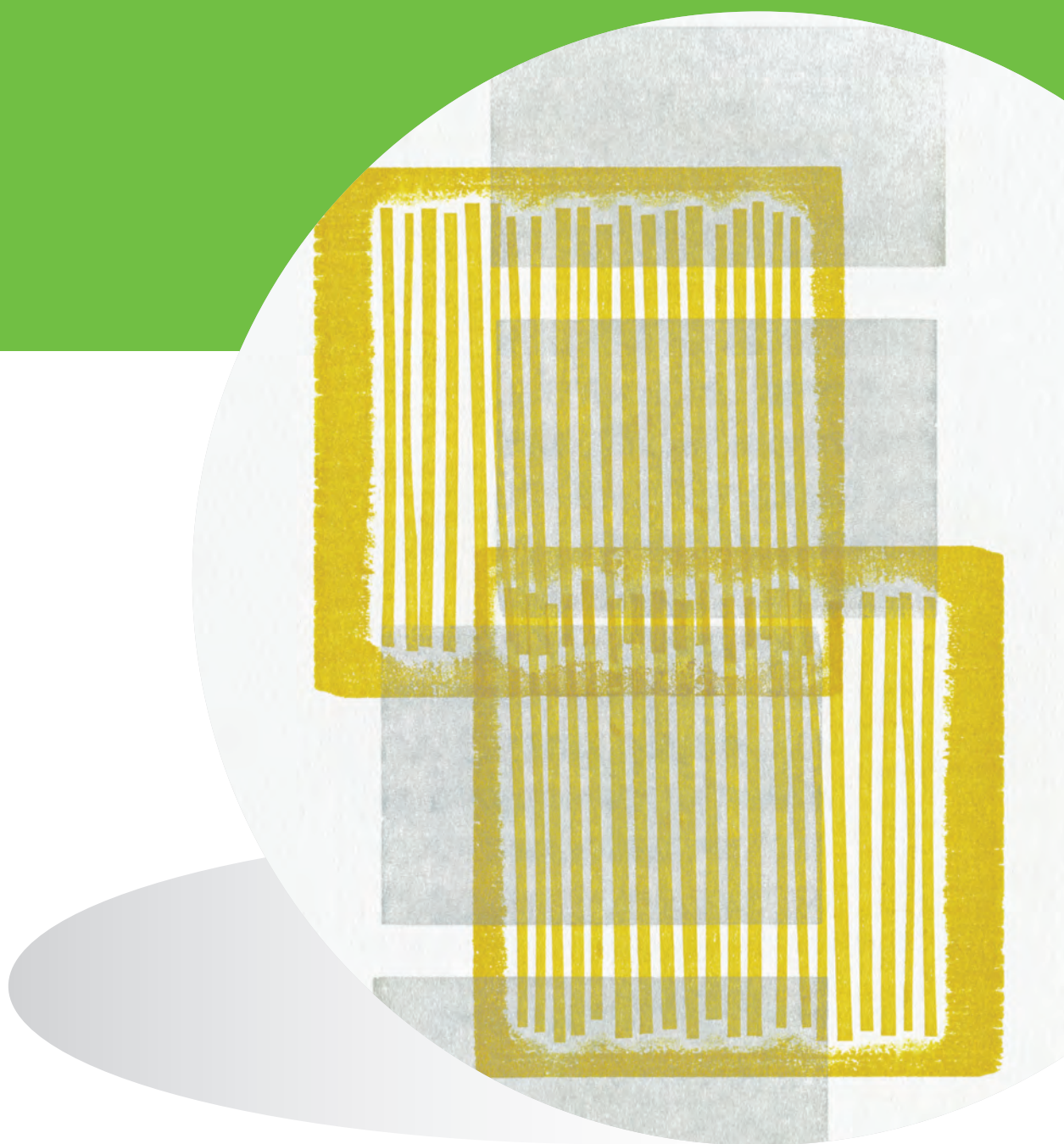

Pirjo Tuomola
Aleksi Yrttiaho
Raimo Mahkonen
Sirpa Passoja

AvoHILMO

Perusterveydenhuollon avohoidon tietouudistus Hankkeen loppuraportti

RAPORTTI

RAPORTTI 44/2012

Pirjo Tuomola, Aleksi Yrttiaho, Raimo Mahkonen ja Sirpa Passoja

AvoHILMO

Perusterveydenhuollon avohoidon tietouudistus Hankkeen loppuraportti

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

© Kirjoittajat ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN 978-952-245-676-2 (verkko)
ISSN 1798-0089 (verkko)
URN:ISBN: 978-952-245-676-2
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-676-2>

Helsinki, 2012

Lukijalle

Perusterveydenhuollon avohoidon tietouudistushanke AvoHILMO toteutettiin perusterveydenhuollon avohoidon saamiseksi hoitoilmoitusjärjestelmän piiriin. Tässä raportissa kuvataan AvoHILMO-rekisterin perustaminen. Raportti on tarkoitettu perusterveydenhuollon piirissä toimiville ammattihenkilöille ja rekisteritietojen toimittamiseen osallistuville.

Raportissa kuvataan ensin tietouudistushankkeen tavoitteet ja eteneminen. Seuraavaksi käsitellään rekisteriin kerättävän tietosisällön ja luokitusten määrittelyä sekä eri tahojen kanssa tehtyä yhteistyötä. Seuraavaksi kuvataan, miten rekisteriin kerättävän tiedon prosessi etenee alkaen tiedonkeruusta ja jatkuen tiedon käsittelyn ja varastoinnin kautta raportointiin. Lopuksi arvioidaan hankkeen saavutuksia suhteessa tavoitteisiin ja kootaan rekisterin ylläpitoon ja kehittämiseen liittyviä haasteita ja kehitystarpeita.

Tämän raportin teknisen osuuden ovat kirjoittaneet Aleksi Yrttiaho, Raimo Mahkonen ja Sirpa Passoja. Yleisen osuuden on kirjoittanut Pirjo Tuomola. Kaikki THL:n Tieto-osastolta. Mikko Virtanen Tartuntatautiseurannan ja -torjunnan osastolta on arvioinut AvoHILMON käyttöä epidemioiden havaitsemisessa. Avohoidon tietouudistuksesta on tehty väliraportti vuonna 2009 (THL – Raportti 41/2009).

AvoHILMO-rekisteriin liittyvää materiaali ja raportit ovat käytettävissä verkkopalvelun kautta osoitteessa www.thl.fi/avohilmo.

Helsingissä toukokuussa 2012

Kirjoittajat

Tiivistelmä

Pirjo Tuomola, Aleksi Yrttiaho, Raimo Mahkonen, Sirpa Passoja. AvoHILMO. Perusterveydenhuollon avohoidon tietouudistus. Hankkeen loppuraportti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 44/2012. 40 sivua. Helsinki 2012. ISBN 978-952-245-676-2 (pdf)

Perusterveydenhuollon avohoidon tietouudistuksen taustana on ollut tarve saada monipuolista tietoa palvelujärjestelmän kehittämiseksi, säädösten seurantaan ja tutkimusta varten. Tietouudistushankkeessa luotiin osaksi THL:n valtakunnallista hoitoilmoitusrekisteriä AvoHILMO-rekisteri, jonka periaatteita ovat ajantasainen tieto, monipuolinen tietosisältö, automatisoitu tiedonkäsittely ja ajantasainen raportointi.

AvoHILMO-rekisteriä varten tarvittavat tietomäärittelyt ja luokitukset määriteltiin nimetyn asiantuntijaryhmän toimesta. Hyväksytyt luokitukset julkaistiin koodistopalvelimella vuosina 2008 ja 2009. Luokituksia ja ajantasaisen tiedonsiirron toimivuutta pilotoitiin vuonna 2009. AvoHILMO:n tuotantokäytön oli määrä alkaa vuonna 2011. Käyttöönotto alkoi vuonna 2011 kolmesta eri tietojärjestelmästä: Abilita, Graafinen Finstar (GFS) ja Mediatri. Muiden keskeisten järjestelmien osalta päivittäinen tiedonsiirto on käynnistymässä kevään 2012 aikana. Joh-tuen ajantasaisen tiedonsiirron viipymisestä valtaosa vuoden 2011 tiedoista AvoHILMO-rekisteriin on tuotettu kertapoimintoina. Huhtikuun 2012 loppuun mennessä 87 % terveyskeskuksista on toimittanut perusterveydenhuollon aineiston ja 77 % suun terveydenhuollon aineiston vuodelta 2011.

AvoHILMO:n tietoprosessi automatisoitiin. Potilastietojärjestelmiin kirjatusta tiedoista poimitaan ohjelman avulla määritellyt sisällöt seurantatietueille. Tuotettu tiedosto salakirjoitetaan, tiedosto siirretään THL:ään, otetaan vastaan, käsitellään ja varastoidaan. Vastaanottojärjestelmästä tuotetaan pikaraportointia, joka päivittyy joka päivä. Kuukausiraporttien tietolähteenä on tietovarasto, jonka sisältämien dimensioiden suhteen tietoja voidaan raportoinnissa tarkastella. Kaikki julkaistut raportit ovat verkkopalveluna avoimesti käytettävissä. Tietosuojan alaista tietoa ei raporteilla näytetä.

Rekisteriin kerätyn tiedon laadun yksi kriteereistä on käyntisyyn kirjausaste. Se on nähtävissä pikaraportilla. Organisaatioittain kirjausaste vaihtelee huomattavasti, mutta on odotettavissa, että tulevana vuosina käyntitieto yhä useammin sisältää myös käynnin syyn.

AvoHILMO-hankkeen tuloksena saatiin käyttöönotto hyvään vauhtiin. Tuotannon vakiinnuttaminen ja ylläpito vaativat kuitenkin jatkuvaa työtä, jotta rekisteri täydentyy ja sen hyödyntäminen lisääntyy. Tarvitaan myös tietosisällön jatkuvaa arviointia ja kehittämistä, jotta muuttuviin tietotarpeisiin voidaan vastata.

Asiasanat: perusterveydenhuolto, avohoito, AvoHILMO, avohoidon tietouudistus, rekisteri

Sammandrag

Pirjo Tuomola, Aleksii Yrttiaho, Raimo Mahkonen, Sirpa Passoja. AvoHILMO. Datareformen inom den öppna primärvården. Slutrapport av projektet. Institutet för hälsa och välfärd (THL). Rapport 44/2012. 40 sidor. Helsingfors 2012. ISBN 978-952-245-676-2 (pdf)

Datareformen inom den öppna primärvården utgick från behovet att få fram mångsidig kunskap till grund för utveckling av servicesystemet, uppföljning av lagstiftningen och för forskningsbehov. Inom datareformen skapades registret AvoHILMO, som utgör en del av det nationella vårdanmälningsregistret och baserar sig på uppdaterad kunskap, mångsidigt datainnehåll, automatiserad databehandling och uppdaterad rapportering.

Dataspecifikationer och klassifikationer för AvoHILMO-registret fastställdes av en särskilt utnämnd sakkunniggrupp. De godkända klassifikationerna publicerades på kodservern åren 2008 och 2009. Klassifikationerna och funktionen av uppdaterad dataöverföring piloterades år 2009. Den operativa bruksstarten fastställdes till år 2001. Ibrukttagandet inleddes år 2011 ur tre olika datasystem: Abilita, Graafinen Finstar (GFS) och Mediatri. I fråga om andra viktiga system inleddes den dagliga dataöverföringen under våren 2012. Till följd av dröjsmålet med uppdaterad dataöverföring har huvuddelen av uppgifterna för år 2011 i AvoHILMO-registret samlats genom engångsurval. I slutet av april 2012 hade 87 % av hälsovårdscentralerna sänt in sitt primärvårdsmaterial och 77 % hade levererat materialet för munhälsovården för år 2011.

AvoHILMOs dataprocess automatiserades. Av de uppgifter som registrerats i patientdatasystemen väljs programenliga innehåll för uppföljningsposter. Den inhämtade filen krypteras och överförs till THL där det tas emot, hanteras och lagras. Ur mottagningssystemet produceras snabbrapporter som uppdateras varje dag. Kunskapskällan för månadsrapporterna är datalagret som innehåller olika dimensioner för granskning av uppgifterna. Samtliga publicerade rapporter får fritt användas via en webbtjänst. Rapporterna innehåller inga sekretessbelagda uppgifter.

Ett av kvalitetskriterierna för de data som insamlas är registreringsgraden av besöksorsak. Denna uppgift anges i snabbrapporten. Registreringsgraden varierar betydligt mellan olika organisationer, men i framtiden kommer besöksuppgifterna allt oftare att även innehålla orsaken till besöket.

Tack vare AvoHILMO-projektet tog ibrukttagandet god fart. En etablerad dataproduktion kräver emellertid kontinuerligt arbete för att registret ska kunna kompletteras och i allt högre grad utnyttjas. Även datainnehållet måste kontinuerligt utvärderas och utvecklas i takt med ändrade kunskapsbehov.

Nyckelord: primärvård, öppenvård, AvoHILMO, datareformen inom öppenvården, register

Abstract

Pirjo Tuomola, Aleksi Yrttiaho, Raimo Mahkonen, Sirpa Passoja. AvoHILMO. Perusterveydenhuollon avohoidon tietouudistus. Hankkeen loppuraportti. [Basic health care outpatient information reform. Project final report.] National Institute for Health and Welfare (THL). Report 44/2012. 40 pp. Helsinki 2012. ISBN 978-952-245-676-2 (pdf)

The basic health care outpatient information reform was motivated by the need to gain sufficiently diverse data for developing the service system, for monitoring legislation and for research. A new register known as AvoHILMO was created as part of the national Hospital Discharge Register maintained by the National Institute for Health and Welfare in the information reform project, based on the principles of up-to-date data, rich data content, automated data processing and up-to-date reporting.

The data definitions and classifications needed for the AvoHILMO register were prepared by an expert group appointed for the purpose. The approved classifications were published on the code server in 2008 and 2009. The classifications and the functioning of up-to-date information transfer were piloted in 2009. The original aim was to bring AvoHILMO into production use in 2011. Introduction was begun in 2011 with three different information systems: Abilita, Graafinen Finstar (GFS) and Mediatri. For other key systems, daily information transfer functions are being launched during spring 2012. Because of the delay in introducing up-to-date information transfer, the majority of the data in the AvoHILMO register for 2011 were retrieved individually. By the end of April 2012, basic health care data and oral health care data for 2011 had been submitted to the register by 87% and 77% of health centres, respectively.

The AvoHILMO information process was automated. An application extracts predetermined content from data entered in patient information systems and enters that content in monitoring records. The file thus generated is encrypted, transferred to the National Institute for Health and Welfare, received, processed and stored. The reception system generates a quick report which is updated every day. Monthly reports are drawn from the data warehouse; data may be examined with regard to the dimensions defined therein. All published reports are publicly available online and contain no data subject to privacy protection.

One of the criteria for the quality of information entered in the register is the recording rate for reasons for outpatient visits. This is shown in the quick reports. The recording rate varies greatly between organisations, but it is to be expected that in the future the records on outpatient visits will increasingly include the reasons for those visits.

The AvoHILMO project got the introduction of the system off to a good start. However, establishing and maintaining its production will require continuous efforts so that the register will be continuously updated and increasingly used. Continuous evaluation and development of its information content is also needed so that changing information needs may be met.

Keywords: basic health care, outpatient care, AvoHILMO, outpatient information reform, register

Sisällys

Lukijalle.....	3
Tiivistelmä.....	4
Sammandrag	5
Abstract	6
1 AvoHILMO-uudistuksen tavoitteet ja eteneminen	8
1.1 Organisointi.....	9
1.2 Eteneminen.....	9
2 AvoHILMO-rekisterin tietosisällön määrittely	11
2.1 Tietosisältö ja luokitukset	11
3 Viestintä ja yhteistyö tietouudistuksessa	13
3.1 Yhteistyö palveluntuottajien kanssa.....	13
3.2 Yhteistyö tietojärjestelmätoimittajien kanssa	14
3.3 Yhteistyö valvontaviranomaisten kanssa	15
3.4 Yhteistyö THL:n muiden hankkeiden kanssa	15
4 AvoHILMO-tiedonkeruun toteutus	17
4.1 Tietuerakenteen määrittely	17
4.2 Tietojen poiminta potilastietojärjestelmistä	18
4.3 Tiedonvälitys.....	18
4.4 Tiedon vastaanotto	19
4.5 Tiedonkeruun pilotointi.....	20
5 AvoHILMO-tietovarastokäsittelyn ja raportoinnin toteutus	22
5.1 Tietovarastokäsittely	22
5.1.1 Faktataulut	22
5.1.2 Dimensiotaulut.....	22
5.2 Raportointi	22
5.2.1 Pikaraportit	22
5.2.2 Kuukausiraportit	23
6 Tietouudistuksen arviointi	25
6.1 Aikataulu	25
6.2 AvoHILMO-rekisteri	25
6.2.1 Luokitukset ja niiden käyttö	25
6.2.2 Käyttöönnoton tuki	26
6.2.3 Rekisterin kattavuus	26
6.2.4 Rekisteritiedon laatu	27
6.3 Tiedonkeruu ja prosessin automatisointi.....	29
6.4 Tietovarastoprosessi.....	30
6.5 Tietojen hyödynnettävyys	30
6.6 Kustannukset.....	35
7 AvoHILMON vakiinnuttaminen ja kehittäminen	36
7.1 Tuotannon vakiinnuttaminen	36
7.2 Ylläpidon haasteet.....	36
7.3 Kehitystarpeet	37
Lähteet	39
Liite 1 AvoHILMON tietosisältö	40

1 AvoHILMO-uudistuksen tavoitteet ja eteneminen

Vuodesta 2009 lähtien toiminut Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL on velvoitettu toteuttamaan seurantaa ja tuottamaan tietoa mm. terveydenhuoltolain (1326/2010), tartuntatautilain (583/1986) sekä asetusten 421/2004, 338/2011, 339/2011 perusteella mm. hoitopääsystä, epidemiatilanteesta, rokotustilanteesta, lasta odottavien naisten sekä lasten ja nuorten terveyden edistämiseksi tehtävistä tarkastuksista. Tietoperustaksi ei riitä tähän saakka käytettävissä olleet summätiedot käyntien lukumääristä. Myös terveyspalvelujen kokonaisuutta koskevaan tutkimukseen tarvitaan yksilötason tietoa.

Valtakunnallisen perusterveydenhuollon avohoidon tietovarannon perustamista onkin suunniteltu siitä lähtien, kun tiedonkeruu vuonna 2002 siirtyi Suomen Kuntaliitolta silloiselle Sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimus- ja kehittämiskeskukseen, Stakesille.

Nyt toteutettu avohoidon tietouudistus tarkoittaa, että vuodesta 2011 lähtien perusterveydenhuollon avohoidon jokaisesta palvelutapahtumasta kootaan monipuolista tietoa osaksi THL:n valtakunnallista hoitoilmoitusrekisteriä. Rekisteriä kutsutaan AvoHILMO-rekisteriksi. AvoHILMO-uudistuksen oleellisena osana on luotu raportointijärjestelmä, jonka avulla tieto on tarvitsijoille helposti saatavilla. Tämä toteuttaa THL:n strategisista linjauksista sitä, että sosiaali- ja terveysalan tietovarantoja käytetään laajasti terveyden ja hyvinvoinnin sekä palvelujärjestelmän toimivuuden edistämiseen.

Perusterveydenhuollon avohoidon tietouudistuksen tarkoituksena on tuottaa entistä parempaa tietoa palvelujärjestelmän parantamiseksi ja väestön terveyden edistämiseksi.

Avohoidon tietouudistuksen tavoitteet:

- AvoHILMO-rekisteri, johon jokaisesta perusterveydenhuollon avohoidon palvelutapahtumasta tuotetaan yksilöity seurantatietue.
- Ajantasainen tieto
AvoHILMO-tiedot tuotetaan päivittäin ajastamalla automaattinen poiminta ja tiedonlähetys toteutumaan aamuyöllä edellisen vuorokauden tapahtumien osalta.
- Monipuolinen tietosisältö
Samalla poiminnalla tuotetaan tietoa moneen eri käyttötarkoitukseen. Terveyskeskusten ja kuntien tietotarpeiden lisäksi tuotetaan tietoa valtakunnallisiin tarpeisiin, kuten epidemiaseurantaan, rokotusrekisteriin ja erilaisten säädösten toteutumisen seurantaan.
- Automatisoitu tiedonkäsittelyprosessi
Tietojen vastaanotto THL:ään, käsittely ja lataaminen tietovarastoon tapahtuvat automaattisesti.
- Ajantasainen raportointi
Tietoja toimittavat organisaatiot voivat seurata toteumavolyymejä joka aamu päivittyvän raportoinnin kautta.

Sosiaali- ja terveysministeriön ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen välisen tulossopimuksen tulostavoitteiden mukaan Tieto 2005 -hankkeeseen liittyvä perusterveydenhuollon avohoidon tilastouudistus on toteutettu vuonna 2011 (STM 2010).

AvoHILMO-hankkeen tehtävät:

- valmistella avohoidon perustilastoluokitukset
- valmistella perusterveydenhuollon avohoidon toimenpideluokitus
- määrittellä AvoHILMON tietosisältö ja laatia käyttäjille vuosittain päivitettävä opas
- pilotoida ja toteuttaa ajantasainen tiedonsiirto terveyskeskusten tietojärjestelmistä THL:ään
- toteuttaa ajantasaraportointi
- toteuttaa AvoHILMO-tietojen käsittelyprosessi raportointia varten
- tuottaa raportointia perusterveydenhuoltoa koskevien säädösten toteutumisesta mm. valvontaviranomaisia varten.

Huomattava on, että AvoHILMO-hankkeen kanssa rinnan on edennyt ns. Kanta-hanke, jolla toteutetaan yhtenäinen sähköinen potilastietojen käsittely- ja arkistointijärjestelmä ja jonka tietosisältöjä ja aikatauluja koskeva asetus (STM 165/2012) on annettu 11.4.2012. AvoHILMO-hankkeessa on otettu huomioon tulevaa arkistointipalvelua varten tehdyt tietorakenne-määritykset. Tekniset tiedonkeruuta koskevat mahdollisuudet tulevat arvioitaviksi arkistointipalvelun vakiintumisen myötä.

1.1 Organisointi

Avohoidon tietouudistushankkeen valmisteluvastuu oli ylilääkäri Hannu Rintasella tammikuuhun 2007 saakka. Siitä lähtien koordinaatiosta on vastannut kehittämisspäälikkö Pirjo Tuomola. Hanke on kuulunut Tieto-osaston johtoryhmän alaisuudessa Palvelujen tietovarannot -yksikölle. Tietojärjestelmien kehittämissvastuu on ollut Tietojärjestelmien kehittäminen ja tuki -yksiköllä. AvoHILMO-rekisterin vastuuhenkilö on HILMO-ylilääkäri.

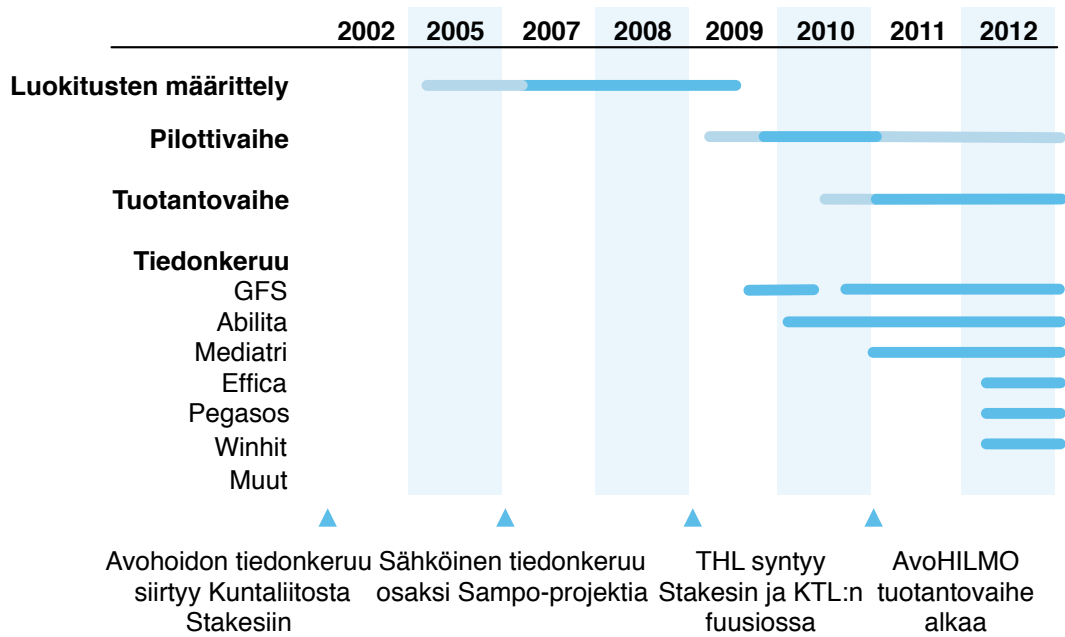
Perusterveydenhuollon avohoidon tietouudistuksen edistämiseksi toimii asiantuntijaryhmä. Sen tehtävänä on olla asiantuntija avohoidon tietorakenteita ja luokituksia koskevissa asioissa, esitellä luokitukset Koodistopalvelun johtoryhmälle, seurata niiden soveltamista potilastietojärjestelmissä ja toimia asiantuntijana AvoHILMO-rekisteritietojen hyväksikäytön kehittämisessä. Ensimmäinen asiantuntijaryhmä asetettiin ajalle 16.10.2006–31.12.2008. Sen puheenjohtajana toimi Simo Kokko Stakesista. Ryhmä kokoontui 26 kertaa. Vuosille 2009–2010 asetetun asiantuntijaryhmän puheenjohtajana toimi Matti Mäkelä THL:stä. Tämä ryhmä kokoontui 10 kertaa. Vuoden 2011 alusta asetetun asiantuntijaryhmän puheenjohtajana toimi edelleen Matti Mäkelä. Ryhmä kokoontui viisi kertaa. Jäsenmuutosten vuoksi THL:n pääjohtaja on tehnyt uuden asettamispäätöksen vuoden 2012 alusta. Puheenjohtajana jatkaa Matti Mäkelä THL:stä.

Ajantasatiedon keruun edistämiseksi kokoontuu THL:n sisäinen ohjausryhmä. Sen jäseniä ovat Tieto-osaston, Tartuntatautien torjunnan osaston ja Rokotusten ja immuunisuojan osaston osastajohtajat ja muut edustajat puheenjohtajana Tieto-osaston osastajohtaja Päivi Hämäläinen.

1.2 Eteneminen

AvoHILMON tiedonkeruun käynnistymistä edelsivät useat hankkeen vaiheet (kuva 1). Vuosina 2004–2006 tehtiin pohjatyötä tietouudistusta varten ja tehtiin ehdotuksia yhtenäisistä tilastoluokituksista. Tietosisällön ja luokitusten määrittelyä jatkettiin vuonna 2006 nimetyn asiantuntijaryhmän valmisteluvastuulla. Koodistopalvelun johtoryhmän hyväksymät luokitukset julkaistiin koodistopalvelimella otettavaksi käyttöön tietojärjestelmissä. Tietojärjestelmätoimittajat tekivät tarvittavat muutokset, jotta käyttäjien oli mahdollista kirjata haluttuja tietoja.

Käyttäjille tuotettiin kirjallinen opas ja heille annettiin koulutusta luokitusten käytöstä. Tietojen lähettämistä ja vastaanottoa varten luotiin menettelyt, joiden toimivuutta pilotoitiin GFS- ja Abilita-järjestelmistä. Tuotantovaihe alkoi vuonna 2011, jolloin GFS-, Abilita- ja Mediat-ri-järjestelmiä käyttävistä organisaatioista lähes kaikki tuottivat AvoHILMO-tietoja. Effica- ja Pegasos-järjestelmiä, sekä suun terveydenhuollon Winhit-järjestelmää käyttävät terveyskeskukset ovat liittyneet AvoHILMO-tietojen tuottajiksi vuonna 2012.

Kuva 1. AvoHILMO-hankkeen eteneminen

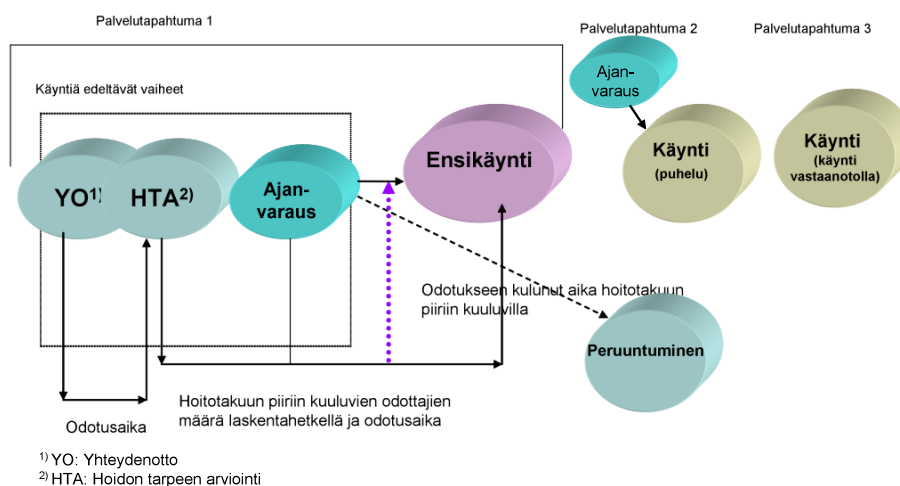
2 AvoHILMO-rekisterin tietosisällön määrittely

Kansallisen rekisterin tietojen hyödynnettävyys edellyttää, että eri tietojärjestelmistä koottavasta tiedosta on löydettävissä samanlaisia sisällöllisiä kokonaisuuksia. Tiedon tulisi olla kattavaa sekä rakenteeltaan ja sisällöltään yhtenäistä. Ensisijainen on tiedon syntyhetki. Sillä, mitä terveydenhuollon ammattihenkilöt kirjaavat palvelutapahtumista potilasasiakirjoihin, on ratkaiseva merkitys poimittavista tiedoista muodostetun rekisterin käyttökelpoisuudelle.

2.1 Tietosisältö ja luokitukset

Se, mitä katsotaan perusterveydenhuollon avohoidoksi, on eräiltä osin muuttumassa. Tämä liittyy kysymykseen siitä, mitkä palvelut kuuluvat AvoHILMO:n piiriin. Palvelut, jotka on määritelty terveydenhuoltolaissa, sisältävät perinteisesti terveyskeskukselle kuuluneet tehtäväalueet mukaan lukien suun terveydenhuolto. Toimintoja käytännössä organisoitaessa esimerkiksi päivystyksen osalta erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon raja on häviämässä. Myös perinteisesti sosiaalihuoltoon kuuluvia toimintoja, kuten kotihoito ja perheneuvolatyö, on organisoitu usealla eri tavalla. Muuttuva palvelutuotanto tuo haasteita rekisterin yhtenäisyydelle. Sisällöt eritellään palvelumuotoluokituksen avulla.

AvoHILMOssa tilastoitavaksi perusyksiköksi määriteltiin yleiskäsite ”käynti”. Se on kontakti, joka voi toteutua vastaanoton sijaan esimerkiksi puhelinkontaktissa, sähköisesti, kirjeitse tai konsultaationa. Yhden käynnin aikana saatetaan käsitellä useaa asiakkaan ongelmaa. Palvelutapahtuma voi sisältää käynnin lisäksi sitä edeltävän potilaan yhteydenoton ja hoidon tarpeen arvion (kuva 2).

Kuva 2. AvoHILMO:n palvelutapahtuman vaiheet

Palvelutapahtumasta kerätään AvoHILMOon seuraavia tietokokonaisuuksia:

- perustiedot palvelutapahtumasta

- hoitopääsyä kuvaavat tiedot
- käynnin toteutumisen perustiedot
- käyntisyitä, tapaturmia ja toimenpiteitä koskevat tiedot
- lääkitystä ja rokotusta kuvaavat tiedot
- suun terveyttä kuvaavat tiedot
- paino ja pituus
- jatkohoitotieto
- palvelutapahtuman peruuntumistiedot

AvoHILMON tietuemäärittely on liitteenä 1. Tietuekuvauksessa on kustakin tietokentästä määriteltä siinä käytettävä arvo, formaatti tai luokitus ja koodiston OID-tunnus koodistopalvelimella.

AvoHILMON luokitukset käsiteltiin koodistopalvelun hyväksymisprosessin mukaisesti. AvoHILMON ns. perusluokitukset julkaistiin koodistopalvelimella maaliskuussa 2008. Perusluokituksia ovat:

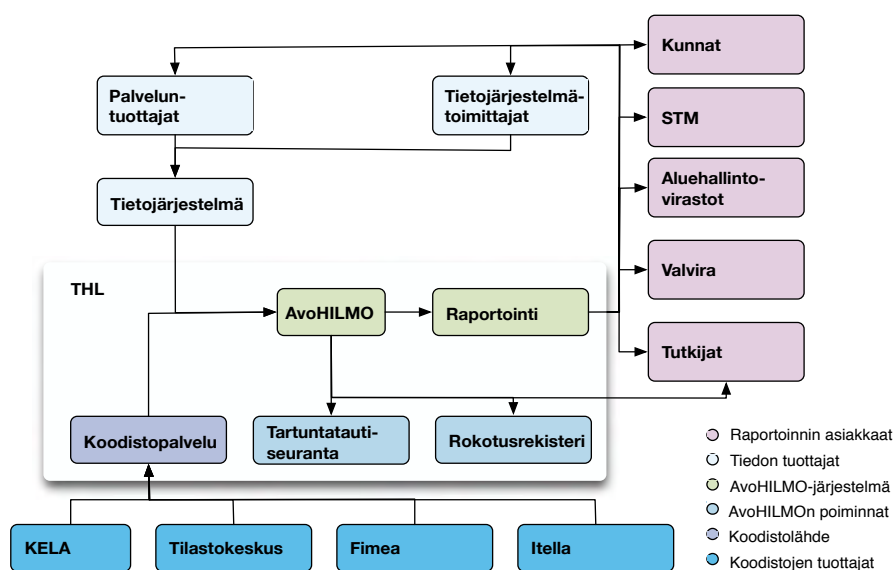
- Hoidon kiireellisyys
- Käynnin luonne
- Ensikäynti
- Hoidon tarpeen arvioinnin tulos
- Palvelumuoto
- Yhteystapa
- Kävijäryhmä
- Palvelutapahtuman peruuntumisen syy

Avohoidon toimenpiteitä ja toimintoja kuvaava SPAT-luokitus (Suomalainen perusterveydenhuollon avohoidon toimintoluokitus) julkaistiin koodistopalvelimella 2.4.2009.

Hyväksytyihin luokituksiin on tehty käyttäjien toivomuksesta päivityksiä, jotka on hyväksytty koodistopalvelun julkaisutoimikunnassa. Luokkia on lisätty yhteystapaluokitukseen, palvelumuotoluokitukseen, hoidontarpeen arvioinnin tulosta kuvaavaan luokitukseen sekä SPAT-luokitukseen. Vuotta 2012 koskevaan AvoHILMO-oppaaseen lisättiin seitsemän uutta SPAT-luokkaa ns. neuvola-asetuksen (338/2011) mukaisten terveystarkastustietojen saamiseksi. Luokitusten luokkien selitteisiin on tehty tarkennuksia, luokituksiin on tehty kielenhuoltoa ja liitetty tulkintaohjeita.

3 Viestintä ja yhteistyö tietouudistuksessa

Avohoidon tietouudistus koskettaa terveyskeskusten koko ammattihenkilöstöä, joten palveluntuottajataho on tärkein sidosryhmä. Myös tietojärjestelmätoimittajien osuus on oleellinen. He ovat toteuttaneet AvoHILMOsta johtuvat muutokset järjestelmiin, sisällyttäneet AvoHILMON luokitukset käyttöliittymiin, joita heidän tulee jatkuvasti ylläpitää. Tietojen käyttäjinä tärkeitä sidosryhmiä ovat kuntien ja terveyskeskusten johto, Sosiaali- ja terveysministeriö sekä valvontaviranomaiset. AvoHILMolla on myös yhteyksiä useiden THL:n eri yksiköiden tehtäviin ja hankkeisiin. Kuvassa 3 kuvataan tärkeimmät sidosryhmät.

Kuva 3. AvoHILMON tärkeimmät sidosryhmät

AvoHILMO-hankkeesta laadittiin Tieto-osaston vastuutiedottajan opastuksella vaikuttamissuunnitelma vuonna 2010 ja sitä on päivitetty vuosina 2011 ja 2012. Ensimmäisenä tavoitteena oli saattaa tietouudistus asianosaisten tietoon. Toteutuskeinoja ovat olleet palveluntuottajille tarkoitetut oppaat ja esitteet, markkinointi erilaisissa tilaisuuksissa ja omilla verkkosivuilla, yhteistyö tietojärjestelmätoimittajien kanssa sekä tilaisuudet eri käyttäjärhyhmille.

3.1 Yhteistyö palveluntuottajien kanssa

Oppaat

AvoHILMON tietosisällön määrittelyistä ja tiedonsiirron ohjeistuksesta julkaistiin verkkojulkaisuna pilottikäyttöön tarkoitetut oppaat vuosina 2008 ja 2009, joiden tietosisältökuvaukset olivat versioita 1.4 ja 1.6. Vuoden 2010 kesäkuussa julkaistiin tuotantokäyttöä varten verkkojulkaisun lisäksi painotuotteena opas vuodelle 2011 ja elokuussa 2011 opas vuodelle 2012. Tuotantokäyttöä varten tietosisällöstä julkaistiin versio 2.0, joka on voimassa myös vuonna

2012. Oppaat lähetekirjeineen on postitettu terveyskeskuksille. Vuodesta 2010 lähtien oppaat on julkaistu myös ruotsiksi.

Esite

AvoHILMO:n tietouudistuksesta vuonna 2010 tehty ja vuonna 2011 päivitetty monivärinen ns. haitariopas on tarkoitettu kertomaan lukijalleen AvoHILMO:n ydinviestit. Esitettä on jaettu runsaasti erilaisissa tilaisuuksissa.

Koulutus- ja esittelytilaisuudet

AvoHILMOa käsitteleviä koulutus- ja esittelytilaisuuksia on järjestetty sekä THL:n tiloissa Helsingissä että useilla paikkakunnilla muualla Suomessa. Syksyllä 2009 pidettiin neljä tilaisuutta, vuonna 2010 yhteensä 23 tilaisuutta ja vuonna 2011 yhteensä 14 tilaisuutta. Avohoidon tietouudistusta on käsitelty kaksi kertaa GFS- ja Pegasos-käyttäjien päivillä. Lisäksi vuonna 2011 Terveystieteiden ATK-päivillä ja Neuvolapäivillä pidettiin esitys AvoHILMOsta. Aihetta on esitelty myös Lääkäripäivien, Sairaanhoidajapäivien ja SosTer -messujen yhteydessä sekä erilaisten ryhmien, esim. terveydenhuollon erityistyöntekijöiden kokoontumisissa ja äitiyshuollon asiantuntijaryhmän kokouksessa. Joulukuussa 2011 Socialstyrelsenin edustajat Ruotsista olivat tutustumassa AvoHILMOon ja AvoHILMOa esiteltiin laajemmalle joukolla Socialstyrelsenissä huhtikuussa 2012 Tukholmassa. Helmikuussa 2012 pidettiin Terveystieteiden päivillä esitys AvoHILMOsta. Maalis-huhtikuussa 2012 osallistuttiin aluehallintovirastojen järjestämiin terveyskeskusten johtajien tapaamisiin.

Verkkosivut

AvoHILMO-hankesivut avattiin thl.fi-verkkosivuille osoitteeseen www.thl.fi/avohilmo. Hankesivuilla viestitään ajankohtaisista tapahtumista ja tilaisuuksista. Lisäksi sivuilta löytyvät AvoHILMO:n oppaat ja tiedonkeruun tekniset ohjeet, yhteystiedot ja avohoidon asiantuntijaryhmän kokoonpano. AvoHILMO:n sivuilla on myös linkit verkkopalveluna toimivaan raportointiin. Sivuille on koottu usein kysytyjä kysymyksiä ja vastauksia.

Uutiskirjeet kuntapäätäjille

AvoHILMO on ollut esillä kuntien päätäjille toimitettavassa uutiskirjeessä kolme kertaa, viimeisin numerossa 6/2011. Uutiskirjeiden tavoitteena on ollut muistuttaa kuntapäätäjien vastuusta AvoHILMO:n käyttöönotossa.

Sähköposti- ja puhelinopastus

Tärkeä viestintäkanava on henkilökohtainen kontakti puhelimitse tai sähköpostin välityksellä. Sähköpostitse annetaan vastauksia yleensä yksittäisiä tilanteita koskeviin kysymyksiin luokitusten käytöstä ja selitteiden tulkinnasta. AvoHILMOlla on myös aihekohtainen sähköpostitili avohilmo@thl.fi, jonka kautta kysymyksiin voidaan vastata myös silloin, kun henkilökohtaisesti osoitettu viesti ei tavoita.

3.2 Yhteistyö tietojärjestelmätoimittajien kanssa

Avohoidon tietouudistuksen valmistelutilannetta käsiteltiin kesällä 2007 GFS-, Effica-, Pegasos- ja Mediatri-tietojärjestelmien käyttäjien ja toimittajien edustajien kanssa. Avohoidon asiantuntijaryhmän ja tietojärjestelmätoimittajien tapaamisia toteutettiin 8.1.2009 ja 1.6.2010. Käyttöönottilannetta käsiteltiin vielä 17.6.2011 tietojärjestelmätoimittajien kanssa pidetyssä työkokouksessa.

Tietojärjestelmistä Graafinen Finstar (GFS) otti ensimmäisenä käyttöönsä avohoidon luokitukset. Tilastointijärjestelmä otettiin käyttöön seuraavasti: Vantaa 2.1.2008, Kangasala 15.1.2008, Kerava 21.5.2008 ja Tuusula 23.9.2008. AvoHILMO:n projektiryhmä teki yhteistyötä käyttöönottoprojektin kanssa. Yhteistapaamisissa olivat mukana sekä käyttäjien että tietojärjestelmätoimittajien edustajat. Myös pilottiaineistojen laatua ja niistä saatuja tuloksia käsiteltiin yhdessä.

Suun terveydenhuollossa käytettyjen tietojärjestelmien osalta yhteistyö on liittynyt ns. SUHAT-hankkeeseen, jonka puitteissa on järjestetty useita erillisiä tapaamisia.

AvoHILMO:n käyttöönoton edistämiseksi ja tiedon laadun varmistamiseksi on vuonna 2012 nimetty seurantaryhmät, joissa tietojärjestelmätoimittajien ja THL:n edustajien lisäksi on mukana käyttäjien edustajia. Abilitan, Mediatriin ja GFS:n seurantaryhmät ovat kokoontuneet helmikuussa 2012.

3.3 Yhteistyö valvontaviranomaisten kanssa

AvoHILMO:n yhteydessä koottavista tiedoista on tarkoitus tuottaa valvontaviranomaisten käyttöön hoidon saatavuutta koskevan lainkohdan edellyttämät seurantatiedot ja korvata jonotusajkoja koskevat kyselyt. Myös ns. neuvola-asetuksen (338/2011) mukaiset toteutumistiedot tullaan tuottamaan AvoHILMO:n kautta. Yhteistyöryhmässä, jossa ovat edustettuna THL:n lisäksi STM, Valvira, Aluehallintovirastojen edustajat, on käsitelty AvoHILMOsta saatavia tietoja ja niiden riittävyttä valvonnan tarpeisiin. Yhteistyötä on tehty myös Valviran uuden valvontasuunnitelman valmisteluun liittyen.

3.4 Yhteistyö THL:n muiden hankkeiden kanssa

LATE-yhteistyö. Avohoidon tietouudistushanke on tehnyt yhteistyötä lasten ja nuorten terveysseurannan kehittämishankkeen (LATE) kanssa osallistumalla mm. hankkeen ohjausryhmän työhön. Yhteistyö jatkuu. Tavoitteena on saada tiedot terveystarkastuksista SPAT-luokituksella sekä pyrkiä laajentamaan kerättävää tietosisältöä lasten ja nuorten terveyttä kuvaaviin tietoihin.

KASTE/Tukeva -yhteistyö. Lasten, nuorten ja perheiden teemaa toteuttava TUKEVA-hanke on tähännyksi ikäkausittain hyvinvointiarvioiden ja hyvinvoinnin seurantajärjestelmän kehittämiseen ja testaamiseen. AvoHILMO-yhteistyön tarkoituksena on ollut käyttää terveystarkastusten tallennuksessa SPAT-luokitusta ja koota tietoja AvoHILMO-tiedonkeruun yhteydessä ja tuottaa raportointia terveystarkastusten toteutumisesta ikäkausittain.

Tapaturmien torjunta. Laaja-alainen tapaturmien alueellinen ehkäisytyö on Tapaturmat ja toimintakyky -yksikön (TATY) hanke, jossa on tarkoitus hyödyntää AvoHILMO -tiedonkeruun tapaturmadiagnoosien, tapaturmien ulkoisen syyn ja tapaturmatyyppi -tietoja.

Tartuntatautiin torjunta. Akuuttien tartuntatautiin aiheuttamien epidemioiden nopeaan havaitsemiseen tarvitaan lähes reaaliaikaista tietoa. AvoHILMO-tietojen päivittyminen joka yö antaa mahdollisuuden käyntisyytiedon perusteella seurata tapahtuvia muutoksia. THL:n Tietosaston, Tartuntatautiin torjuntaosaston sekä Rokotustutkimusosaston yhteistyönä pilotoitiin terveyskeskusten avohoitotietojen päivittäistä siirtoa THL:ään. Tartuntatautiin torjuntaosaston nimetyillä henkilöillä on myönnetty lupa AvoHILMO-tietokannan suorakäyttöön.

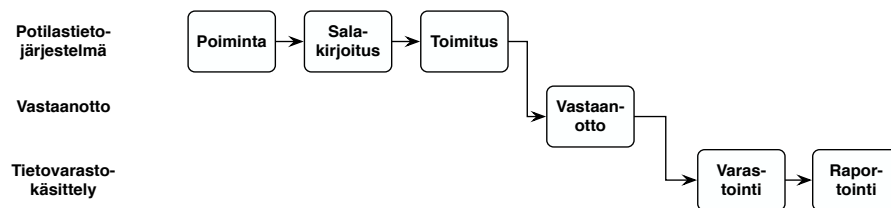
Rokotukset. Valtakunnalliseen rokotusrekisteriin tarvittavat tiedot siltä osin kuin rokotukset annetaan perusterveydenhuollon avohoidon yksiköissä, tuotetaan AvoHILMO:n tiedonkeruun kautta, jolloin vältytään erillisiltä tietopyynnöiltä. Rokotustutkimusyksikkö on tehnyt AvoHILMOon tarvittavat tietosisältömäärittelyt.

Apuvälinepalvelut. AvoHILMO-tietojen avulla pyritään kehittämään myös apuvälinepalvelujen valtakunnallista tilastointia. Yhteistyötä käsiteltiin mm. avohoidon asiantuntijaryhmässä apuvälinealan asiantuntijan kanssa 26.11.2011. Tarkoituksena on tehdä apuvälinepalveluja koskevia muutoksia SPAT-luokitukseen ja palvelumuotoluokitukseen.

SUHAT. Hankkeessa kehitetään suun terveydenhuollon strategiaan pohjautuvaa johtamista terveyskeskuksissa. AvoHILMO:n kautta suun terveydenhuollosta saatavia tietoja käytetään laskettaessa organisaatioiden vertailussa käytettäviä tunnuslukuja.

4 AvoHILMO-tiedonkeruun toteutus

AvoHILMO:n tietoprosessin ominaisuus on automaattisuus. Potilastietojärjestelmiin kirjatusta tiedosta poimitaan ohjelman avulla tietuerakenteen määrittämisen mukaiset tiedot seurantatietueille. Poimintaohjelma tuottaa määrämukoisen tiedoston, joka salakirjoitetaan tiedonsiirtoa varten. Tiedosto otetaan vastaan, käsitellään ja varastoidaan prosessilla, joka on automatisoitu. Prosessi on kuvattu kuvassa 4.

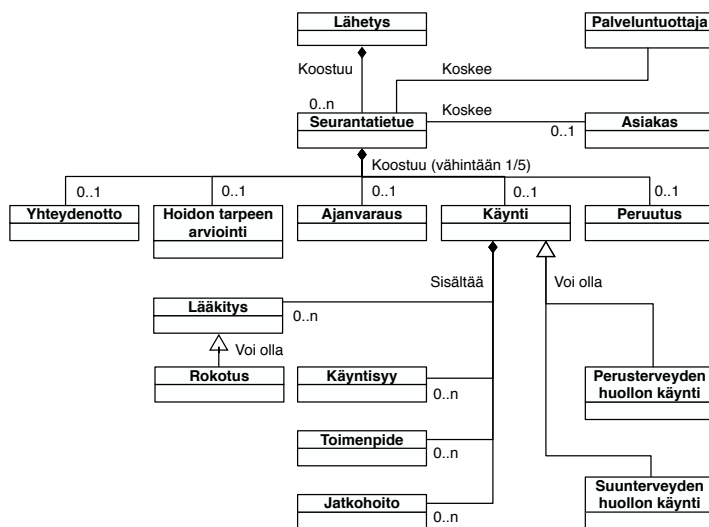
Kuva 4. AvoHILMO:n tietoprosessi

4.1 Tietuerakenteen määrittäminen

AvoHILMO tietosisältö perustuu seurantatietueen käsitteeseen. Seurantatietue sisältää kokonaisuudessaan yhtä palvelutapahtumaa koskevat tiedot. Jokainen seurantatietue on aina yhden palveluntuottajan ja sen yksikön tuottama ja pääsääntöisesti siihen liittyy asiakas. Jos asiakkaita on useita, jokaiselle asiakkaalle luodaan oma seurantatietue. Seurantatietue voi monistua myös siinä tapauksessa, että asiakaskontakti on usealla ammattihenkilöllä saman käynnin yhteydessä.

Seurantatietueen seurantapisteitä ovat yhteydenotto, hoidontarpeen arviointi, ajanvaraus, käynti ja peruutus, joista vähintään yhden on oltava määritetty. Kukin seurantapiste kuvaa yhtä vaihetta palveluprosessissa ja seurantapisteiden aikaleimojen perusteella voidaan määrittellä asiakkaan odotusaikoja, joista merkittävin on hoitopäätöseen kulunut aika.

Jos seurantatietue sisältää toteutuneen käynnin, se voi olla joko perusterveydenhuollon tai suun terveydenhuollon käynti. Itse seurantatietue on samanlainen molemmissa tapauksissa, mutta osa tietokentistä soveltuu vain perusterveydenhuollon ja osa vain suun terveydenhuollon käynnille. Käyntiin voidaan kirjata ennalta rajoittamaton määrä käyntisyitä, (suun ja perusterveydenhuollon) toimenpiteitä, lääkkeitä ja rokotteita sekä jatkohoitosuunnitelmia. Seurantatietueen looginen rakenne on kuvattu kuvassa 5.

Kuva 5. AvoHILMO:n seurantatietueen looginen rakenne

4.2 Tietojen poiminta potilastietojärjestelmästä

Tiedot AvoHILMO:n tiedonkeruussa kerätään suoraan potilastietojärjestelmästä. Tiedot poimitaan ajastetusti potilastietojärjestelmän toimittajan tai jonkin kolmannen osapuolen toteuttamalla poimintaohjelmalla. Ohjelman tehtävänä on kerätä tietosisältömäärittelyn mukaiset tietokentät kaikista niistä seurantatietueista, jotka ovat päivittyneet ohjelman edellisen ajokerran jälkeen, tyypillisesti edellisenä vuorokautena.

THL on tukenut poimintaohjelmien tekoa julkaisemalla sisällöntarkistusohjelman sekä tarkistamalla aineistoja pyydettyä. Poimintaohjelmissa piileviä laatueroja sekä tulkintaeroja on tarkasteltu toimittajakohtaisissa palavereissa, joissa on pyritty etsimään vakavampia systemaattisia ongelmia ja löytämään niihin ratkaisuja sekä THL:n että toimittajan päässä.

Poimintaohjelman tuottama poimintatiedosto noudattaa AvoHILMO 2.0-tiedostomuotoa. Tämä tiedostomuoto perustuu JSON-merkintäkieleen (JavaScript Object Notation). JSON-merkintäkieli on valittu XML-merkintäkielen sijasta, koska muoto on tiiviimpi kuin XML, mutta silti ihmisen luettavissa. Tiiviydellä on merkitystä erityisesti suurten palveluntuottajien aikasarjapojointojen käsittelyssä.

Tiedostomuodosta on myös määritelty XML-skeema ja XSL-transformaatio XML:stä JSON-muotoon, siltä varalta, että poimintatiedoston muodostus XML-muodossa olisi osalle toimittajista helpompaa. XML-muotoa ei virallisesti tueta eikä XML-muodossa toimitettua poimintatiedostoa oteta vastaan.

4.3 Tiedonvälitys

Poimintatiedostot välitetään palveluntuottajalta THL:lle julkisen Internet-yhteyden ylitse. Kukin poimintatiedosto salakirjoitetaan vahvasti ennen sen siirtoa. Salakirjoituksessa hyödynnetään epäsymmetrisiä salakirjoitusavaimia, jolloin salakirjoituksen purkuun tarvittavat tiedot löytyvät vain ja ainoastaan THL:stä.

AvoHILMO:n teknisissä ohjeissa on rajattu, että tiedonvälityspalvelu tarjotaan kello 00:00–08:00. Tänä aikana aineistoja toimitetaan ajastetusti useimmiten sen jälkeen, kun poiminta-ajo on suoritettu potilastietojärjestelmästä.

Tiedonvälitys on pyritty suunnittelemaan sillä oletuksella, että THL ei voi määrittellä reittiä ja sen tietoturvallisuutta, jota pitkin aineistot toimitetaan. Tämän vuoksi edellytetään, että poimintatiedosto salakirjoitetaan ennen kuin sen välitys aloitetaan. Aineiston salakirjoitus varmistaa, että tiedot ovat turvassa tiedonvälityksen päästä päähän. Tämän lisäksi viimeinen tietoliikenneyhteys THL:n palvelimille on salattu.

Tiedonvälityssanommat noudattavat SOAP-protokollaa (Simple Object Access Protocol). Kuhunkin viestiin kuuluu viestin WS-Addressing -määrittelyn mukaiset reititystiedot, viestin tunnustiedot sekä liitteenä siirrettävä poimintatiedosto.

AvoHILMO tietojen välityksessä käytetään räätälöityä ratkaisua. Pilottivaiheessa selvitetiin vaihtoehtoisia tiedostomuotoja ja tiedonvälitystapoja ennen ratkaisuun päättymistä. Erityistä huomiota kiinnitettiin KanTa-arkiston tiedonvälityskanavaan sekä HL7 CDA/R2 -määrittelyihin. AvoHILMO:n ratkaisujen kehittämisympäristössä kansalliset tiedonvälitysratkaisut eivät kuitenkaan olleet vielä sillä tasolla, että niiden käyttö olisi helpottanut tai sujuvoittanut tiedonkeruun käynnistämistä.

Tiedonvälitysratkaisussa on kuitenkin otettu huomioon mahdollisuus eri viestinvälityspalveluiden käyttöön, joten kansallisten ratkaisujen käyttöönoton ei pitäisi tuottaa merkittävää lisätyötä. Suurten aineistojen siirtämisessä viestinvälityspalveluiden kautta on havaittu ongelmia, jotka ovat olleet seurausta virheellisistä oletuksista viestien koon, käsittelyajan ja kriittisyyden osalta. Saadut kokemukset eivät ole rohkaisseet viestinvälityspalveluiden käyttöönoton tarkasteluun uudestaan.

4.4 Tiedon vastaanotto

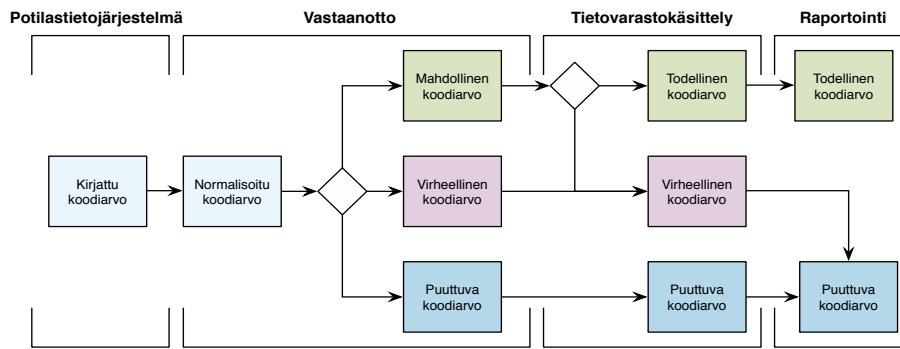
THL on kehittänyt AvoHILMO-tietojen vastaanottoa varten palvelinsovelluksen, joka huolehtii aineistojen salakirjoituksen purkamisesta, aineiston muodollisesta tarkistuksesta sekä tallennuksesta vastaanottotietokantaan (kuva 6).

Vastaanottovaiheessa keskitytään aineistojenkäsittelyn tehokkuuteen. Tehokkaalla käsittelyllä minimoidaan lähetettävän sovelluksen jonotusaika. Palvelinsovellus kykenee nykyisellään käsittelemään n. 150 000 seurantatietuetta minuutissa. Tätä suorituskykyä voidaan kuitenkin nostaa tarvittaessa lisäämällä käsittelyn rinnakkaisuuden astetta. Rinnakkaisuutta rajoittamalla on pyritty maksimoimaan palvelimen kyky vastata mahdollisiin tiedonvälityspiikkeihin.

Suorituskykyyn keskittymisen vuoksi vastaanoton yhteydessä aineistot tarkistetaan ainoastaan muodollisesti. Muodollisessa tarkastuksessa pyritään karsimaan sellaiset arvot, jotka eivät voi olla oikein. Tällaisia ovat esimerkiksi palveluntuottajan itse määrittelemät koodit ja kooditarkenteet sekä väärään kenttään sijoitetut arvot.

Palvelinsovelluksen suunnittelussa on pyritty ottamaan huomioon sähköisen tiedonkeruun tulevat tarpeet. Sovellusta voidaan käyttää sellaisenaan ottamaan vastaan mitä tahansa aineistoja. Aineistokohtaiset käsittelysäännöt määritellään sovelluksen lisäosina. Näin ollen THL:llä on valmius automatisoituun sähköiseen tiedonkeruuseen kaikkien kerättävien aineistojen osalta.

Varsinaista aineiston varastointia ja käsittelyä varten aineistot siirretään vastaanottotietokannasta THL:n tietovarastoon.

Kuva 6. Vastaan otetun tiedon hyväksymisprosessi

4.5 Tiedonkeruun pilotointi

AvoHILMO-tiedonkeruuta pilotoitiin 2009–2010. Tiedonsiirtoa testattiin Vantaan terveyskeskuksen käyttämästä GFS-ohjelmistosta. Asiasta tehtiin sopimus (THL 1207/5.04.00/2009) Vantaan kaupungin kanssa ja testauksen toteutti Logica Oy, jonka tarjous (no 52112) hyväksyttiin 28.10.2009. Sitten sopimus päivittäistietojen tuottamisesta GFS-järjestelmästä tehtiin myös 19.11.2009 Keravan (THL 1365/5.04.00/2009) ja 9.12.2009 Tuusulan (THL 1366/5.04.00/2009) kanssa. 12.2.2010 allekirjoitettiin vielä sopimus Mustasaaren kunnan kanssa (THL 312/5.04.00/2010) tietojen toimittamisesta Abilita-järjestelmästä. Pilotoinnista on kirjoitettu THL:n sisäinen raportti.

Tiedonkeruun pilotti osoitti, että AvoHILMOon suunniteltu prosessi toimi. Potilastietojärjestelmästä on mahdollista tuottaa päivittäin tietoa perusterveydenhuollon avohoidon palvelutapahtumista, toimittaa tiedot päivittäin THL:ään sekä raportoida kirjauksen laatua, volyyymia, käyntitietoja sekä hoitopäätöksiä. Raportoinnista teki erityisen kiinnostavan syksyllä 2009 sikainfluenssa-epidemia sekä siihen liittynyt rokotuskampanja, jotka näkyivät aineistossa selvästi.

Kerätyn aineiston avulla kehitettiin myös signaalinhavainnointimenetelmiä epidemioiden havaitsemiseksi THL:n tartuntatautien tutkimusyksikössä.

Pilotissa tunnistettiin kehitystarpeita tiedonsiirto-rajapinnassa sekä THL:n tuottaman asiakasohjelman asennustiedoissa. Erityisesti suurten aineistojen vastaanotossa esiintyi ongelmia. Suuret aineistot olivat poikkeuksetta kumulatiivisia poimintoja, jotka sisälsivät aineiston esimerkiksi vuoden tai kahden ajalta ja siten yhdestä kahteen miljoonaa tapahtumakirjausta.

Aineiston laatua tarkistettiin pilottivaiheessa tapaamisissa palveluntuottajien ja tietojärjestelmätoimittajien kesken. Tapaamisissa pyrittiin ratkaisemaan poimintaan ja kirjaustapoihin liittyviä epäselvyyksiä ja ongelmia, jotka vaikuttivat raportoinnissa esiintyviin poikkeamiin. Tapaamisissa käytiin myös läpi seurantatietueiden päivittymistä ja päivitysten yhteydessä paljastuneiden ajoittain yllättävien muutosten syitä.

Erityisen haastavana koettiin hoidon tarpeen arvioinnin ja siihen liittyvän toteuman yhdistäminen. Useissa tapauksissa käynti ei yhdistynyt hoidon tarpeen arviointiin, koska ajanvarauskäsittelyssä ei oltu otettu tällaista tarvetta huomioon. Tämän seurauksena hoitopäätöslastoissa esiintyi kasvava joukko potilaita, jotka eivät tietojen valossa koskaan päässeet hoitoon.

Pilotin kehitystarpeisiin on vastattu kehittämällä tiedonsiirto-rajapintaa ja palvelinsovelluksen suorituskykyä. Tiedonsiirto-rajapinnan toiminta on vaihtunut synkronisesta, asiakas odottaa

kunnes käsittely on valmis, asynkroniseksi, asiakas tiedustelee ajoittain, onko valmista. Tämä muutos mahdollistaa suurten aineiston välityksen.

Palvelimen suorituskyky on kasvanut 35 000 seurantatietueen käsittelystä minuutissa 150 000 seurantatietueeseen minuutissa. Suurilla aineistoilla tämä on pudottanut käsittelyajat lähes tunnista noin kymmeneen minuuttiin. Päivittäiset aineistot käsitellään alle minuutissa.

5 AvoHILMO-tietovarastokäsittelyn ja raportoinnin toteutus

5.1 Tietovarastokäsittely

Raportointia varten ylläpidetään AvoHILMO-tietovarastoa. Tietovaraston latausvaiheessa tarkistetaan tiedon oikeellisuus AvoHILMO-luokituksia vasten ja lasketaan osa raportoinnissa käytettävistä mittareista valmiiksi.

5.1.1 Faktataulut

Vastaanotokannasta data siirretään kolmen tunnin välein latausalueen tietokantaan. Tietovarastolataus tehdään kerran vuorokaudessa, jolloin ladataan aina edellisen vuorokauden loppuun mennessä tulleet uudet erät.

Seurantatietue hylätään, jos palveluntuottajakoodi (TOPI-koodi) puuttuu tai on virheellinen tai jos sekä käynnin päivämäärät että peruutuspäivämäärä puuttuvat tai ovat virheellisiä.

Faktataululla (tapahtumataululla) seurantatietue identifioidaan yksiselitteisesti palveluntuottajan ja palveluntuottajan antaman seurantatietuetunnisteen perustella. Yhteen palvelutapahtumaan odotetaan tulevan muutoksia korkeintaan 365 päivän ajan. Tänä aikana tulleet muutokset päivitetään palvelutapahtumalle; myöhemmin tulleet jätetään huomiotta.

5.1.2 Dimensiotaulut

AvoHILMOssa käytettävistä luokituksista ja koodistoista muodostetaan tietovaraston dimensiotaulut.

Suurin osa luokituksista ladataan koodistopalvelimelta. Näiden luokitusten muutokset päivitetään kerran vuorokaudessa dimensiotauluihin.

Lääkepakkauksiedot saadaan KELA:sta, postinumeromuutokset Itellasta ja alueluokitukset Tilastokeskuksesta. Näistä lähteistä saadut tiedot päivitetään ajastetusti aineistokohtaisen toimitusfrekvenssin mukaisesti tietovarastoon.

Palveluntuottajaa ja palvelua kuvaavat luokitukset on määritelty THL:ssä. Palveluntuottajaluokituksen alin taso on toimipaikkakoodi, joka saadaan TOPI-rekisteristä, muut tasot määrittelee ylläpitäjä. Palveluntuottajaluokituksen muutokset päivitetään kerran viikossa latausalueen tietokantaan ja tietovarastoon. Ylläpitäjä on THL:n Tieto-osaston Palvelujen tietovarannot yksikkö.

Lisäksi käytössä on staattisemmat päivä ja väestörakenne (ikä/sukupuoli) dimensiot.

5.2 Raportointi

AvoHILMO-tiedoista tuotetaan raportointia kahdessa vaiheessa. Päivittäiset pikaraportit tarjoavat näkymän suoraan vastaanotettuun dataan ja kuukausittaiset raportit tarjoavat koneellisesti tarkistettua ja tarkempaa tietoa perusterveydenhuollon toiminnasta.

5.2.1 Pikaraportit

Pikaraporttien tavoitteena on tuottaa välitöntä palautetta tuotetun tiedon laadusta sekä toimia ajantasaisen tiedontuotannon markkinointitapana. Pikaraporteilta voidaan myös seurata esim. influenssatilannetta. Raportit tuotetaan tiedon vastaanottojärjestelmästä ilman erillistä tietovarastokäsittelyä.

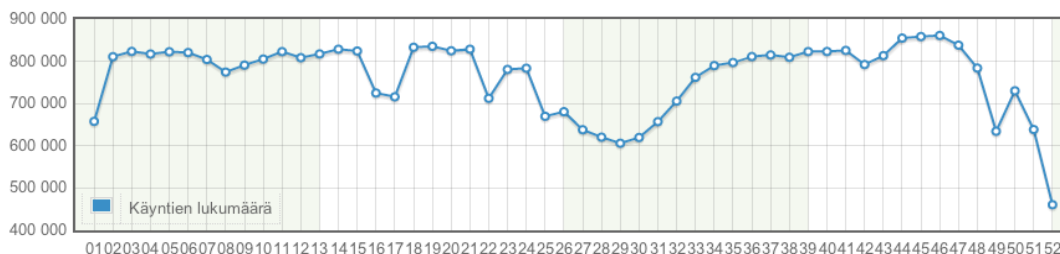
Pikaraporteilla esitetään tiedot

- käyntivolymistä ammateittain ja palvelumuodoittain,
- käyntisyiden ja niihin liittyvien tarkenteiden kirjausasteesta,
- influenssankaltaisten tautien ja hengitysinfektioiden kirjaamisesta,
- voimassa olevan lääkityksen määrästä.

Käyttäjällä on mahdollisuus kohdistaa raportti tiettyyn palveluntuottajaan, ammattiin, palvelumuotoon ja käynnin yhteystapaan.

Aineiston käsittelyssä ja erityisesti lopputulosten tallennusmuodossa noudatetaan THL:n suositusta. Tietosisällön päivitys alkaa päivittäin ajastetusti kello 9:00. Päivitysprosessi tarkistuksineen suoritetaan puhtaasti tietokannassa. Päivitysprosessissa ei ole otettu huomioon automaattisia koodistopäivityksiä.

Käyttäjälle esitetty sovellus on pikaraportteja varten räätälöity sovellus, joka käyttää hyväksi avoimen lähdekoodin ratkaisuja. Sovelluksen räätälöinnissä on pyritty siihen, että ratkaisu on käytettävissä myös muissa vastaavissa aineistoissa konfiguraatioita muuttamalla. Pikaraportit ovat julkisesti käytettävissä osoitteessa https://www2.thl.fi/avohilmo_report. Esimerkki pikaraportinäkymästä on kuvassa 7.

Kuva 7. Käyntimäärien viikoittainen vaihtelu

5.2.2 Kuukausiraportit

Käyttäjälle tarjotaan THL:n internet-sivulla määrämuotoisia raportteja (tiivisteet) ja kuutiokäyttöliittymä. Kuukausiraporttien tietolähteenä on AvoHILMO-tietovarasto. Tiedot haetaan AvoHILMON faktatauluista ja yhdistetään dimensiotauluista valittuihin ulottuvuuksiin. Ulottuvuuksista otetaan mukaan tarvittavat hierarkiatasot, ei siis välttämättä kaikkia tasoja. Raportille tulevat mittarit lasketaan tässä vaiheessa valmiiksi kaikkien mukana olevien ulottuvuuksien kaikkien mukana olevien tasojen suhteen.

Laskennan jälkeen tieto ladataan kuutioon, joka on sellaisenaan käytettävissä kuutiokäyttöliittymässä. Tiivisteet käyttävät tietolähteenä kuutioita. Tiivisteillä käyttäjä voi valita riveillä esitettävän ulottuvuuden ja porautua hierarkkisesti tarkempaan tietoon, mikäli ko. ulottuvuus on hierarkkinen. Sarakkeina tiivisteissä on yleensä aika (vuodet ja kuukaudet). Tiivisteellä näkyvää tietoa voidaan myös rajata muiden tiivisteellä näkyvien ulottuvuuksien suhteen alasetoalikoista. Tiiviste voidaan haluttaessa siirtää käyttöliittymästä PDF-muotoon tai Excel-taulukkoon.

Kuutiokäyttöliittymässä käyttäjä voi vapaammin rakentaa halutun näkymän kuutiossa olevien ulottuvuuksien suhteen. Kuutioiden käyttö vaatii jonkin verran enemmän perehtymistä kuin tiivisteiden käyttö.

AvoHILMON kuukausiraportoinnista on toistaiseksi määritelty seuraavat sisältökokonaisuudet, joista huhtikuun 2012 loppuun mennessä on julkaistu a) - c) -kohdan raportit. Raportointi on jatkuvan kehittämisen kohteena.

- a) Volyymejä kuvaavat raportit; käynnit ja asiakkaat tuottajittain ja alueittain
- b) Tuottajia ja alueita vertailevat raportit
- c) Käyntisyitä kuvaavat raportit alueittain ja tuottajittain
- d) SPAT-toimintoja ja suun terveydenhuollon toimenpiteitä kuvaavat raportit
- e) Raportit neuvola-asetuksen seurantaan varten
- f) Hoidon saatavuutta kuvaavat raportit

Raporteissa tarkasteltavina mittareina ovat esimerkiksi käyntimäärä ja asiakasmäärä sekä näistä johdetut erilaiset mittarit, kuten alueelliset ja ikä- ja sukupuoliryhmittäiset väestösuhteutukset. Käytettävissä olevat väestötiedot on kiinnitetty alueeseen ja ikään, mikä tarkoittaa, että mikäli raporttia ei rajata alueella tai ikäryhmällä, väestösuhteutuksessa käytetään koko maan väestöä.

6 Tietouudistuksen arviointi

Seuraavassa on arvioitu AvoHILMO-hanketta vertaamalla toteutusta ja tavoitteita toisiinsa. Arviointia on tehty itsearviointiin lisäksi käyttäjiltä erilaisissa tilaisuuksissa saadun spontaanin palautteen ja yhteydenottojen perusteella.

Yleisarvio on, että AvoHILMO-hankkeessa on tehty kansallisen rekisteritiedon keruun kannalta urauurtavaa työtä, joka on tähännyt tiedon ajantasaiseen käytettävyyteen.

6.1 Aikataulu

Avohoidon tietouudistushankkeen keskeisenä tulostavoitteena oli saada aikaan kansallinen perusterveydenhuollon avohoidon henkilörekisteri. THL:n ja STM:n tulossopimuksen mukainen tietouudistus tuli olla toteutettu vuoden 2011 loppuun mennessä. Perusterveydenhuollon avohoidon rekisteri on vuoden 2011 osalta lähes kattava huhtikuun 2012 lopussa, joten tulosta voidaan pitää melko hyvänä.

Tiedot vuodelta 2011 on kuitenkin valtaosin toimitettu kertalähettyksinä. AvoHILMO-hankkeen tavoitteena oli toteuttaa ajantasainen tiedonkeruu vuoden 2011 alusta lähtien. THL:n infrastruktuuri valmistui kesällä 2010 odottamaan käyttöönottoa vuoden 2011 alusta. Ajantasa-tiedon keruu toteutui vuonna 2011 Abilitaa, GFS:ää ja Mediatrria käyttävistä terveyskeskuksista. Pegasoksen ja Effican osalta ajantasaisen tiedon siirto on käynnistynyt huhtikuussa 2012. Toteutusaikataulu suun terveydenhuollon Winhit- ja Denting-järjestelmien osalta on auki. Myös työterveyshuollon ja YTHS:n käyttämien järjestelmien liittyminen tiedon tuottajiksi on avoinna.

6.2 AvoHILMO-rekisteri

Rekisterin muodostamiseksi määriteltiin tietosisältö ja luokitukset, jotka integroitiin tietojärjestelmiin. Lisäksi eri toimijoita varten tuotettiin opas luokituksista ja niiden käytöstä.

6.2.1 Luokitukset ja niiden käyttö

AvoHILMON luokitusten kehittämisestä ja ylläpidosta vastaa nimetty asiantuntijaryhmä. AvoHILMON perustilastoja kuvaavat luokitukset ovat sellaisia, joita perusterveydenhuollossa on ollut käytössä myös aiemmin. AvoHILMON myötä on ollut tarkoitus yhtenäistää käsitteitä ja määritelmiä. Käyttäjien kannalta perusluokitukset eivät ole tuottaneet merkittävää ongelmaa. Oppaan luokkien selitteisiin on tehty vuosittain tarkennuksia ja tulkintaohjeita.

Käyntisyys on yksi AvoHILMON keskeisistä tiedoista. Käyntisyyn kirjaaminen vaihtelee perusterveydenhuollossa. AvoHILMON myötä käyntisyyn kirjaamisen tärkeyttä on tähdennetty myös hoitohenkilökunnan kohdalla. THL:n opas tautien kirjaamisesta (Opas 17/2012) antaa tukea asiassa.

Eniten kriittistä palautetta on tullut avohoidon toimintoja kuvaavasta SPAT-luokituksesta. Toisaalta käyttäjiltä on tullut myös ehdotuksia luokkien lisäämiseksi kuvaamaan tiettyä tehtävää. Luokitusta pidetään rakenteeltaan sekavana, liian hienojakoisena ja sen kuvaaman tiedon keruuta turhana. Kirjaaminen koetaan työlääksi ja sopivan luokan löytäminen hankalaksi. Kirjaamista helpottava ICD10/SPAT -kohdennus on tosin vasta tulossa järjestelmiin. Se seikka, että lääkäreiden palkanmuodostus perustuu osittain tehtyihin toimenpiteisiin, edellyttää

saman asian kirjaamista kahdella tavalla. Motivaatiota SPAT-luokituksen käyttöön ei näin ollen ole. Neuvola-asetuksen seuranta on suunniteltu tukeutumaan SPAT-luokituksen tuottamaan tietoon. Luokituksen käyttö on suositeltu aloitettavaksi asetuksen seurantaan tarvittavista tiedoista. Käytettävät luokat on erikseen lueteltu AvoHILMO-oppaassa. Hyväksyessään vuonna 2009 SPAT-luokituksen julkaistavaksi koodistopalvelun johtoryhmä edellytti käyttökokeusten keräämistä. Tämä tullaan toteuttamaan vuonna 2013, jolloin luokituksen käyttämisestä on kertynyt riittävästi kokemusta.

Kaiken kaikkiaan käyttäjien kokemus on, että kirjaaminen on AvoHILMON myötä lisääntynyt huomattavasti ja potilaspalvelu hidastunut sen vuoksi.

6.2.2 Käyttöönoton tuki

Avohoidon tietouudistus on vaikutuksiltaan mittava. Se koskettaa suurinta osaa terveyskeskustyötä tekeviä ammattihenkilöitä. He olisivat hyötäneet suuremmasta tukipanoksesta kuin THL:n puolelta on voitu tarjota. Yhteydenpitoa erityisesti terveyskeskusjohtoon ja lääkärikuntaan on rajoittanut mm. se seikka, että AvoHILMO-hankkeen aikana HILMO-ylilääkärinä on toiminut neljä eri henkilöä. Toisaalta käyttöönottoon liittyvät hankaluudet näyttäytyvät eniten alussa, mutta hyödyt näkyvät pidemmän ajan kuluttua.

AvoHILMON käyttöönoton koulutukseen THL on voinut vastata vain rajallisesti. Perusluokitusten käytön lisäksi käyttäjät ovat toivoneet käyntisyiden ja toimintojen luokitteluun liittyvää kliinistä koulutusta. Tähän ei ole ollut mahdollisuutta vastata. Järjestelmäkohtainen koulutus on toteutettu tietojärjestelmätoimittajien sovelluskouluttajien toimesta. Merkittävän osan koulutustyöstä ovat tehneet organisaatioiden pääkäyttäjät. Oppaiden antamat tulkinnat ovat yleisluonteisia verrattuna tilanteisiin, joita tulee vastaan käytännön työssä. Niinpä tulkinnoista on tullut sähköpostitse ja puhelimitse runsaasti yhteydenottoja ja kysymyksiä. Kontaktit ovat olleet tarpeen ja usein pääkäyttäjät ovat vieneet tulkintaohjeita eteenpäin organisaatioissaan.

Käyttäjän kannalta kirjaamisen sujuvuus on suuresti riippuvainen myös siitä, millainen tietojärjestelmän käytettävyyden on. Tässä on kehitettävää. Käytettävyyttä lisäävät AvoHILMON kannalta ainakin seuraavat käyttöliittymän ominaisuudet:

- Kertakirjaaminen. Jos tieto on kirjattu johonkin potilasasiakirjaan, se poimitaan AvoHILMOa varten eikä sitä tarvitse kirjata uudelleen. Esimerkiksi paino ja pituus -tiedon osalta tämä ei toteudu vielä kattavasti.
- AvoHILMOon tarvittava tieto generoituu muusta kirjatusta tiedosta. Esimerkiksi fysioterapianimikkeistön mukaisesta kirjaamisesta voidaan generoida vastaavuustaulukon mukainen SPAT-luokka.
- Järjestelmä avustaa kirjaamista käyttämällä ICD10/SPAT-kohdennusta, joka on saatavilla koodistopalvelimella.
- Tehty tilastokirjaus siirtyy potilaskertomuksen tiedoksi kliiniseen käyttöön. Esimerkiksi SPAT-toimintoluokka on näkyvissä vastaanottajalle seuraavalla potilaan käynnillä.
- Hakuominaisuus. Suurten luokitusten käyttöä helpottava ominaisuus.
- Päätöksentekijärjestelmän kautta kirjaamisesta tuleva hyöty kliiniseen työhön.

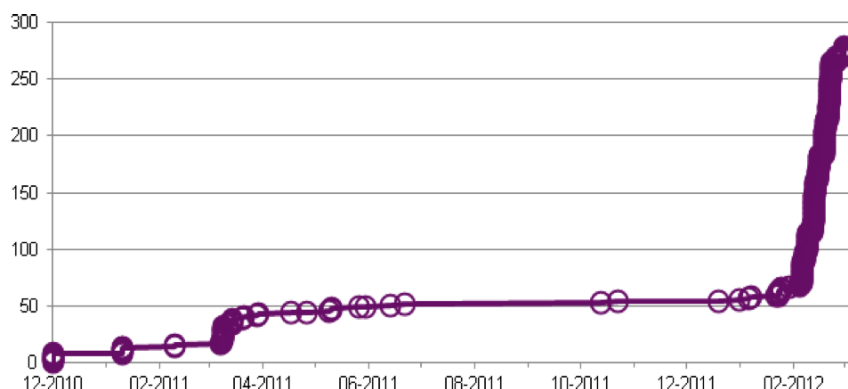
6.2.3 Rekisterin kattavuus

Jotta rekisteri olisi kattava, sen tulisi sisältää tiedot kaikista terveyskeskuksista. Terveyskeskusorganisaatioita, joista AvoHILMO-tietoja odotetaan, oli vuoden 2012 alussa yhteensä 161. Taulukossa 1. on esitetty kattavuustilanne tietojärjestelmittäin huhtikuun 2012 lopussa.

Taulukko 1. AvoHILMO-rekisterin kattavuus tietojärjestelmittäin vuoden 2011 osalta

	Käyttäjäorganisaatioiden lukumäärä		AvoHILMO-tiedot saatu vuodelta 2011		Kattavuus %	
	Avohoito	Suun th	Avohoito	Suun th	Avohoito	Suun th
Abilita	5	4	5	1	100	25
Denting	-	4	-	0	-	0
Effica	75	98	64	76	85	78
GFS	3		3		100	-
Helmi	-	2	-	0	-	0
Mediatri	27	18	21	12	78	67
Pegasos	51	-	47	-	92	-
Winhit	-	35	-	35	-	100
Yhteensä	161	161	140	124	87	77

Organisaatioille annettiin ohjeeksi tuottaa vuotta 2011 koskevat AvoHILMO-tiedot helmikuun 2012 loppuun mennessä. Kuvan 8. mukaisesti tiedot tuottaneiden organisaatioiden lukumäärä lisääntyi voimakkaasti helmi-maaliskuun vaihteessa. Palveluntuottajat on kaaviossa identifioitu THL:n TOPI-rekisterin tunnusten perusteella ja sisältää kuntien terveystoimen lisäksi kotihoidon osalta sosiaalitoimen palveluntuottajia.

Kuva 8. Palveluntuottajien liittyminen AvoHILMO-rekisteriin

6.2.4 Rekisteritiedon laatu

Kerättävän tiedon laatua kuvaa mm. tiedon kirjaamisaste ja virheettömyys. AvoHILMO-tietojen osalta tietyissä tapauksissa version 2.0 mukainen kirjaaminen on ollut mahdotonta, koska potilastietojärjestelmä ei ole sisältänyt tarvittavia kenttiä.

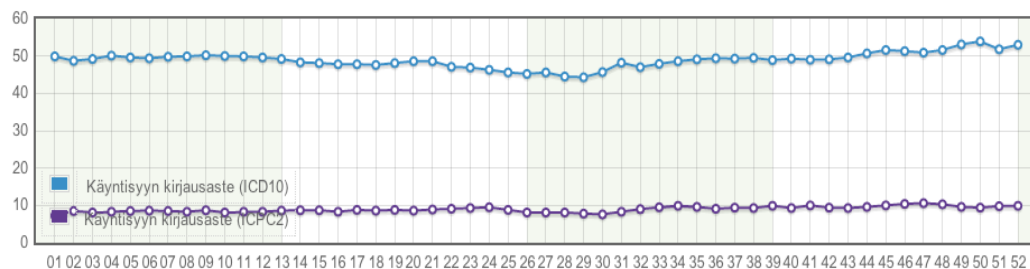
AvoHILMO-rekisteriin tuotettujen tietojen suurimmat virheellisyydet ovat koskeneet palveluntuottajatietoa ja ammattiryhmätietoa. Organisaatiomuutoksen yhteydessä palveluntuottajakoodi on saattanut jäädä päivittämättä tietojärjestelmään. Virheellisen tuottajatiedon sisältäneet tiedostot pyydettiin tuottamaan korjattuna uudelleen. AvoHILMO-rekisterissä käytetään Tilastokeskuksen ammattiluokitusta vuodelta 2001. Organisaatioissa on osittain ollut käytössä vanhempi versio tai joku oma muunnos luokitukselta. Taulukossa 2. on kuvattu pikaraporttien perusteella eräiden keskeisten tietosisältöjen osalta vuoden 2011 aineistossa havaittuja puutteellisuuksia ja virheitä.

Hoitopääsyn jonotus- ja odotusaikatiedot tullaan tuottamaan valvontaviranomaisille AvoHILMOsta. Toistaiseksi tiedon laatua on voitu arvioida vain kahden tietojärjestelmän osalta. Tiedoissa on havaittu poiminnasta ja käyttäjien toiminnasta johtuvia ongelmia. Hoitopääsyaikojen laskennassa on oleellista, että hoidontarpeen arviointi ja toteutunut käynti liittyvät samaan palvelutapahtumaan. Jos käyttäjä ei ole noudattanut järjestelmän mukaista kirjaamisprosessia, liittymistä ei tapahdu, mikä johtaa siihen, että odotusaika jatkuu, vaikka tosiasiasa potilas on päässyt hoitoon.

Taulukko 2. AvoHILMO-rekisteritiedon kirjaaminen vuoden 2011 aineistossa

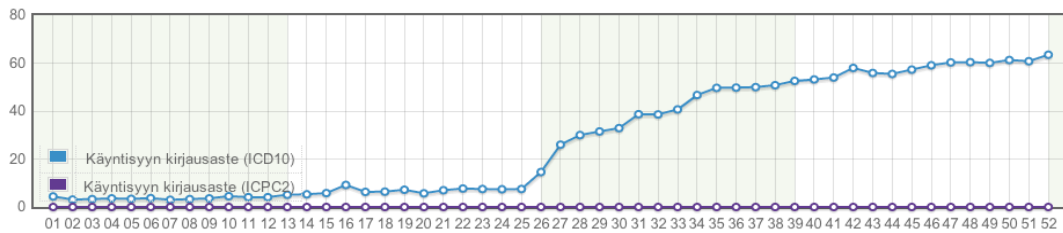
Kirjaamisaste tai virheellisten koodien osuus käynneistä	%
Käyntisyyn kirjaamisaste lääkäreiden vastaanottokäynneillä	59
Käyntisyyn kirjaamisaste hammaslääkäreiden vastaanottokäynneillä	14
Käyntisyyn kirjaamisaste hoitajien vastaanottokäynneillä	35
Virheellinen käyntisy ICPC2-luokituksessa (prosessikoodi)	23
Ulkoisen syyn kirjaamisaste vammadiagnooseissa	4
Ulkoisen syyn kirjaamisaste myrkytysdiagnooseissa	7
Ammattiluokitus, virheellisten koodien osuus	6

Käyntisyytiedon kirjaaminen on yleistynyt vuoden 2011 aikana. Lääkärit ovat käyttäneet pääosin ICD10-luokitusta, mutta jossain määrin myös ICPC2-luokitusta (kuva 9).

Kuva 9. Käyntisyyn kirjaamisaste lääkäreiden vastaanottokäynneillä vuonna 2011

Hammaslääkärrien vastaanottokäynneillä kirjaamisaste on vielä matala (taulukko 2). Kirjaaminen on kuitenkin lisääntynyt vuoden 2011 aikana erityisesti sen vuoksi, että Helsingin terveystieteiden tutkimuskeskuksessa on tapahtunut asiassa loppuvuodesta 2011 suuri muutos, joka näkyy pikaraportin kuvassa 10.

Kuva 10. Käyntisyyn kirjaamisaste hammaslääkäreiden vastaanottokäynneillä Helsingin terveyskeskuksessa vuonna 2011

Myös hoitohenkilökunnan käynneillä käyntisyyn kirjaaminen on lisääntynyt. Hoitajat käyttävät yleisimmin ICPC2-luokitusta. Käyntisyystietona on kirjattu runsaasti ICPC2-luokituksen prosessikodeja, jotka tulkitaan AvoHILMOssa virheellisiksi. AvoHILMO-ohjeistuksessa on painotettu oire- ja syykoodien käyttämistä käyntisyynä ja vuoden 2012 tiedoissa onkin jo havaittavissa muutosta.

6.3 Tiedonkeruu ja prosessin automatisointi

AvoHILMON tiedonkeruuta ja prosessin automatisointia voidaan pitää tähän mennessä onnistuneena. Päivittäinen tiedonkeruu ja vastaanotto on THL:n kannalta täysin automatisoitu. Eri potilastietojärjestelmissä tiedonkeruu on toiminut huomattavan vähin ongelmin. Vaikka käyttöönotto on monissa paikoissa viivästynyt, viive selittyy tiedonkeruusta riippumattomista syistä.

Prosessissa on vielä manuaalisia vaiheita. Kuukausiraportointi perustuu puoliautomaattisiin prosesseihin, jotka vaativat ihmisen ohjaamaan työtä. Automatisaatioastetta pyritään nostamaan vuoden 2012 aikana siten, että koko tiedonkeruu ja -julkaisuprosessi toimisi ajastetusti.

Myös tilastolliset virheenhavainnointimenetelmät ovat jääneet kehityksessä paitsioon, mikä vuoksi poikkeamia sekä systemaattisia virheitä tutkitaan pistokokeina. Virheenhavainnointimenetelmien kehitystä on hidastanut tiedonkeruun käyttöönoton viivästyminen, sillä virheenhavainnointi edellyttää tietoa siitä, millaista tietyn palveluntuottajan toiminta on ollut aikaisemmin.

Tiedonkeruussa poimintojen ongelmat ovat koskeneet mm. potilastietojärjestelmän tietosisälön puutteellista rakenteistusta, seurantatietueen päivityshetken määräytymistä ja kirjauskäytäntöjä. Päivityshetken määräytyminen ja kirjauskäytännöt ovat johtaneet pahimmillaan noin 3 % eroon käyntimäärissä palveluntuottajan oman tilastoinnin ja AvoHILMO tilastoinnin välillä. Aineiston tarkistusten myötä on todettu, että aineistot ovat volyymiltään kutakuinkin oikein.

Tiedonkeruun prosessit ja työkalut ovat kaiken kaikkiaan selvinneet hyvin ilman merkittäviä lastentauteja tai katkoja. Yksittäisten koodien tarkastussäännöissä on havaittu ja korjattu puutteita. Vastaanottopalvelin on ollut myös muutamaan otteeseen pois käytöstä, mutta silloinkin pääsääntöisesti ulkoisen virhetilanteen tai infrastruktuurin ylläpitotoimien vuoksi.

Käyttökatkojen aiheuttamien virhetilanteiden kohdatessa lähetystä yritetään uudelleen vasta seuraavan ajastetun päivityksen yhteydessä. Yrityksiä jatketaan kunnes tiedot saadaan toimitettua THL:lle. Virheestä ei tarvitse toipua välittömästi, sillä AvoHILMO-tietojen ei tulkita olevan kriittisiä. Ratkaisutavan vuoksi pidemmätkään käyttökatkot eivät uhkaa rekisterin tietosisällön eheyttä. Tämä virheistätoipumisstrategia on vaikuttanut oikealta suunnittelupäätökseltä.

6.4 Tietovarastoprosessi

AvoHILMO-tietojen automaattinen tarkistus ja tallennus tietovarastoon on onnistunut suunnitellusti. Prosessi on toiminut kuten sen on odotettu toimivan ja pystynyt vastaamaan sille asetettuihin tehokkuusvaatimuksiin. Prosessin oheistuotteena on saatu myös arvokasta tietoa niistä virheistä ja virhetyypeistä, joita aineistossa on tiedonkeruun alkuvaiheessa ollut. AvoHILMON kehityksen myötä on onnistuttu myös luomaan rutiineja koodistojen ja luokitusten automaattiselle ylläpidolle, mistä on hyötyä THL:n muulle tilasto- ja rekisterituotannolle.

Tietovaraston ylläpidon kannalta ongelmallisimpia ovat THL:ssä määritellyt luokitukset palveluntuottaja ja palvelu. Palveluntuottajaluokituksen alin taso on toimipaikkakoodi, joka saadaan THL:n TOPI-rekisteristä, muut tasot täytyy ylläpitäjän määrittellä. Palveluntuottajaluokituksen muutokset päivitetään kerran viikossa latausalueen tietokantaan ja tietovarastoon. Vain uudet ja lakkautetut palveluntuottajatiedot voidaan päivittää. Muutoshistoriaa ei saada, koska muutoksia ei saada riittävällä tarkkuudella TOPI-rekisteristä. Palveluluokitukselle ei ole säännöllistä päivitysfrekvenssiä. Osa palveluluokituksen tiedoista saadaan koodistopalvelimelta, loput on ylläpitäjän määriteltävä. Ylläpitäjä on THL:n Tieto-osaston Palvelujen tietovarannot yksikkö.

6.5 Tietojen hyödynnettävyys

Rekisterin tietojen käytettävyyden ratkaisee se, onko kerätty tieto sellaista, että sitä pystytään hyödyntämään haluttuihin käyttötarkoituksiin. AvoHILMO-tietojen keruun periaatteena oli, että samalla poiminnalla tuotetaan tietoa käytettäväksi moneen eri tarkoitukseen.

Paikalliset tarpeet

AvoHILMON tarkoituksena on tuottaa suunnittelua ja seuranta varten tilastoja palvelun tuottajille ja palvelujen järjestämisvastuussa oleville kunnille.

Organisaatiosta lähtevän tiedon volyyymiä ja sen vaihteluja samoin kuin esim. käyntisyyn kirjaamisen kattavuutta ja virheettömyyttä voidaan seurata pikaraportin avulla (kuva 7, sivu 23). Pikaraportit ovat käytettävissä osoitteessa https://www2.thl.fi/avohilmo_report.

Kuukausittain päivittyvistä raporteista organisaatio voi seurata toiminnastaan mm. seuraavia aiheita:

- tuotannon volyyymi (taulukko 3)
- toistuvuus palvelujen käytössä (taulukko 4)
- palvelurakenne (taulukko 5)
- palvelujen toteutustapa (taulukko 6)
- organisaation työnjako (taulukko 7)
- käyntisyyn (taulukko 9)
- palveluun pääsy (taulukot 11 ja 12)

Kunta- ja väestönäkökulmasta raportoinnin kautta voidaan seurata mm seuraavia aiheita:

- eri palvelujen peittävyys (taulukko 8)
- väestön palvelujen käytön syyt (taulukko 9)
- suun terveyden tilanne väestössä
- lasten pituuden ja painon kehitys

Seuraaviin taulukoihin on poimittu AvoHILMON tietosisältöjä vuodelta 2011. On huomattava, että raportit ovat esimerkkejä saatavista tiedoista, sillä tätä kirjoitettaessa vuoden 2011 aineisto ei ole kattava ja tietosisällössä saattaa olla virheellisyyksiä.

Taulukko 3. Avohoidon käynnit terveyskeskuksissa ikäryhmittäin vuonna 2011

Käyntien lukumäärä arvoina	0	1-6	7-14	15-24	25-49	50-64	65-74	75-84	85+	Kaikki ikäryhmät
Kuntien terveyskeskukset	273 511	1 006 778	1 222 033	1 510 270	2 988 029	2 416 987	2 392 979	3 252 296	2 761 488	17 857 875
Yhteistoiminta-alueiden terveyskeskukset	64 883	264 713	300 647	369 462	796 507	670 476	550 653	709 368	588 542	4 332 161
Kuntien liikelaitokset	1 437	4 270	7 473	7 862	15 237	18 479	14 718	11 085	3 447	84 023
Kuntien sosiaali- ja terveystoimi	14 016	46 435	42 364	56 691	165 270	426 267	796 337	2 211 761	2 769 485	6 535 659
Yhteistoiminta-alueiden kuntayhtymät	85 446	404 270	526 040	558 105	1 288 735	1 275 484	1 091 319	1 622 813	1 395 607	8 281 215
Sairaanhoidopiirit ja SOTE-piirit	8 149	32 975	43 967	54 923	118 836	205 003	308 161	702 050	713 060	2 197 690
Kuntayhtymien liikelaitokset	1	21	14	115	2 502	9 614	13 828	48 707	55 209	130 300
Liikelaitoskuntayhtymät	7 461	41 502	58 561	65 019	140 627	171 714	141 243	237 210	221 251	1 091 490
Valtio	534	1 301	1 877	1 529	3 641	2 849	2 335	1 914	607	16 587
Yksityiset yritykset	510	4 418	4 161	5 900	14 188	19 274	20 160	18 965	14 864	102 479
Muut yksityiset yhteisöt	-	-	-	898	528	908	1 180	4 107	4 927	12 590
Kaikki tuottajat	455 948	1 806 683	2 207 137	2 630 774	5 534 100	5 217 055	5 332 913	8 820 277	8 528 489	40 642 072

Taulukko 4. Avohoidon käynnit/asiakas terveyskeskuksissa vuonna 2011

Käynnit/asiakas arvoina	0	1-6	7-14	15-24	25-49	50-64	65-74	75-84	85+	Kaikki ikäryhmät
Sairaanhoido	2,1	4,0	3,1	4,0	4,5	5,6	7,3	9,1	8,6	5,7
Terveystoiminta	6,2	2,8	3,0	3,6	4,7	1,6	1,5	1,7	2,0	3,4
Työterveys- ja työsuojelu	1,1	1,1	1,1	3,0	4,3	5,1	2,9	1,2	1,2	4,7
Kotihoido	2,5	5,7	4,8	14,4	30,1	62,7	79,0	96,8	147,3	106,0
Eriyhteistyö	2,3	4,9	2,8	2,4	3,2	4,4	5,5	6,2	6,4	5,0
Suun terveydenhuolto	1,1	1,5	3,4	2,7	2,8	3,1	3,1	3,0	2,5	2,9
Melenterveys- ja päihdetyö	1,8	3,9	4,0	6,4	9,3	9,1	7,3	4,9	2,7	8,5
Muu toiminta	1,7	3,1	2,7	2,4	3,1	2,4	2,6	3,3	3,7	2,9
Tieto puuttuu	1,2	1,2	1,2	1,3	1,6	1,6	1,3	1,2	1,2	1,5
Kaikki palvelumuodot	6,9	6,0	6,1	6,1	6,7	8,8	14,0	33,9	80,6	12,9

Taulukko 5. Avohoidon palvelurakenne terveyskeskuksissa vuonna 2011

Käyntien lukumäärä %osuutena rivin summasta	Sairaanhoido	Terveystoiminta	Työterveys- ja työsuojelu	Kotihoido	Eriyhteistyö	Suun terveydenhuolto	Melenterveys- ja päihdetyö	Muu toiminta	Kaikki palvelumuodot
Kuntien terveyskeskukset	43%	14%	1%	28%	5%	7%	1%	1%	100%
Yhteistoiminta-alueiden terveyskeskukset	44%	15%	6%	22%	4%	6%	2%	1%	100%
Kuntien liikelaitokset	54%	17%	-	0%	9%	17%	4%	0%	100%
Kuntien sosiaali- ja terveystoimi	3%	2%	0%	93%	0%	0%	0%	0%	100%
Yhteistoiminta-alueiden kuntayhtymät	39%	11%	4%	31%	4%	8%	2%	1%	100%
Sairaanhoidopiirit ja SOTE-piirit	13%	4%	0%	78%	1%	2%	2%	0%	100%
Kuntayhtymien liikelaitokset	0%	0%	3%	96%	-	-	-	-	100%
Liikelaitoskuntayhtymät	34%	8%	5%	39%	5%	8%	1%	0%	100%
Valtio	57%	28%	-	1%	6%	-	8%	-	100%
Yksityiset yritykset	85%	4%	0%	9%	1%	2%	0%	0%	100%
Muut yksityiset yhteisöt	3%	1%	-	87%	1%	-	9%	0%	100%
Kaikki tuottajat	34%	11%	2%	41%	4%	6%	1%	1%	100%

Taulukko 6. Avohoidon palvelujen toteutustapa terveyskeskuksissa vuonna 2011

Käyntien lukumäärä %-osuutena rivin summasta	Asiakaskontaktit	Kontaktit ilman asiakasta	Muut kontaktit	Tieto puuttuu	Kaikki yhteystavat
Sairaanhoido	64%	22%	14%	0%	100%
Terveystenhoito	86%	8%	5%	0%	100%
Työterveysuolto	68%	23%	9%	0%	100%
Kotihoito	96%	1%	3%	0%	100%
Erityistoinnot	85%	4%	11%	0%	100%
Suun terveydenhuolto	91%	5%	5%	0%	100%
Mielenterveys- ja päihdetyö	75%	11%	13%	0%	100%
Muu toiminta	74%	10%	17%	0%	100%
Tieto puuttuu	60%	5%	1%	33%	100%
Kaikki palvelumuodot	82%	10%	8%	0%	100%

Taulukko 7. Avohoidon asiakkaiden määrä ammattiryhmittäin erässä palvelumuodoissa vuonna 2011

Asiakkaiden lukumäärä arvoina	Sairaanhoido	Terveystenhoito	Kotihoito	Erityistoinnot	Suun terveydenhuolto	Mielenterveys- ja päihdetyö	Kaikki palvelumuodot
Lääkärit	1 983 009	448 791	31 575	3 558	1 505	21 248	2 281 508
Hammaslääkärit	165	11	1	2	608 716	9	608 929
Muut terveydenhuollon erivisasiantuntijat	1 425	1 444	568	2 343	3	709	6 621
Ylihoitajat ja osastonhoitajat	35 179	4 509	3 467	2 415	445	510	47 574
Psykologit, psykoterapeutit ja puheterapeutit	5 776	14 879	7	19 697	-	10 431	56 482
Sosiaalialan erityisasiantuntijat	5 277	6 760	3 200	5 267	-	4 050	27 868
Ravitsemusalan asiantuntijat	1 435	313	-	2 130	-	-	3 949
Hammashuoltajat	49	64	157	-	287 441	-	287 676
Fysioterapeutit, toimintaterapeutit ym.	6 616	7 344	4 228	208 777	-	497	239 656
Sairaanhoidajat, terveydenhoitajat ym.	1 466 566	1 161 844	120 318	7 149	82	38 613	2 290 423
Perushoitajat ja lähihoitajat ym.	304 352	9 411	79 006	3 139	699	7 370	392 164
Hammashoitajat	73	253	67	-	112 555	-	112 928
Kodinhoitajat, henkilökohtaiset avustajat ym.	667	485	45 560	74	-	55	46 630
Kuntohoitajat, jalkojenhoitajat ym.	4 396	530	923	45 988	-	6	52 085
Muu ammattiryhmä	138 589	11 601	18 521	11 977	2 405	3 000	188 264
Tieto puuttuu	287 999	120 573	34 265	32 802	63 719	6 382	481 406
Kaikki ammattiryhmät	2 437 957	1 318 467	158 891	293 813	785 683	65 024	3 153 287

Taulukko 8. Avohoidon lääkäripalvelujen peittävyys sukupuolittain erässä kunnissa vuonna 2011

Lääkäripalvelun peittävyys-% arvoina	Mies	Nainen	Sukupuolet yhteensä
Halsua	58,5	69,6	63,8
Kannus	64,2	73,2	68,8
Kaustinen	58,2	67,4	62,8
Kokkola	63,5	76,3	70,0
Kruunupyö	59,0	70,3	64,7
Lestijärvi	59,8	71,0	65,3
Perho	63,7	68,7	66,2
Toholampi	62,0	69,6	65,8
Veteli	59,0	68,8	63,8
Keski-Pohjanmaan SHP	62,4	73,9	68,2

Taulukko 9. Yleisimmät käyntisyiden ICD10-ryhmät eräissä palvelumuodoissa vuonna 2011

Asiakasmäärä arvoina	Sairaanhoido	Terveystenhoito	Työterveyshuolto	Erityistoiminnot	Suun terveydenhuolto	Kaikki palvelumuodot
Z00-Z2B Tekijöitä jotka vaikuttavat terveydentilaan ja yhteydenottoihin terveyspalvelujen tuottajiin	126 061	203 213	5 452	3 720	31 657	351 792
J00-J99 Hengityselinten sairaudet	289 525	3 029	18 498	84	11	309 911
M00-M99 Tuki- ja liikuntaelinten sekä sidekudoksen sairaudet	234 235	3 966	24 008	6 407	105	262 024
R00-R99 Muualla luokitattomat oireet, sairaudenmerkit sekä poikkeavat kliiniset ja laboratoriolöydökset	188 758	5 495	5 516	450	156	200 800
S00-T98 Vammat, myrkytykset ja eräät muut ulkoisten syiden seuraukset	177 236	1 645	5 225	1 186	6 618	191 482
K00-K93 Ruuansulatuselinten sairaudet	47 244	853	1 856	90	118 562	166 383
I00-I99 Verenkiertoelinten sairaudet	138 277	658	4 090	853	-	144 019
H60-H95 Korvan ja kättilisäkkeen sairaudet	104 636	1 789	1 952	58	-	108 471
E00-E90 Umpierityssairaudet, ravitsemussairaudet ja aineenvaihduntasairaudet	87 344	1 746	1 797	1 853	-	91 563
L00-L99 Ihon ja ihonalaiskudoksen sairaudet	81 752	3 428	2 783	345	66	88 047
F00-F99 Mielen terveyden ja käyttäytymisen häiriöt	68 003	4 483	5 526	516	1 173	87 474
N00-N99 Virtsa- ja sukupuolielinten sairaudet	65 957	2 597	1 191	48	-	69 726
H00-H59 Silmän ja sen apuelinten sairaudet	60 636	1 536	1 756	11	-	64 020
A00-B99 Tartunta- ja loistauteja	57 791	1 000	2 302	125	57	61 506
G00-G99 Hermoston sairaudet	38 661	964	3 055	992	120	43 728
C00-D48 Kasvaimet	24 971	425	899	121	30	26 480
O00-O99 Raskaus, synnytys ja lapsivuoteus	6 050	6 561	158	6	23	11 950
ICD10	1 178 865	229 308	62 263	16 394	146 226	1 447 151

Säädösseuranta

AvoHILMO-tiedoista tullaan tuottamaan tiedot valvontaviranomaisten käyttöön terveydenhuoltolain 51§:n mukaista hoitoonpääsyn seurantatietoa. Hoitoonpääsyä koskevaa raportointia ei ole toistaiseksi julkaistu johtuen siitä, että tietojärjestelmistä ei vielä vuoden 2011 osalta ole saatu kattavaa ja luotettavaa tietoa. Tiedon laatu arvioidaan vuoden 2012 aikana ja tuotanto aloitetaan 2013. Taulukot 10 ja 11 ovat esimerkkejä tuotettavista raporteista. Huomattava on, että lukujen perusteella näyttää siltä, että pitkät odotusajat kumuloituvat, mikä viittaa siihen, että tiedossa on virheitä.

Taulukko 10. Hoitoa odottavien asiakkaiden määrät ja odotusajat vuonna 2011

Asiakasmäärä arvoina	1-21 vrk	22-60 vrk	61-90 vrk	yli 90 vrk	Kaikki odottajat
01/2011	968	31	-	-	999
02/2011	1 836	197	-	-	2 029
03/2011	2 125	1 618	1	-	3 703
04/2011	1 877	2 731	945	-	5 425
05/2011	1 892	2 822	2 047	1 018	7 499
06/2011	1 642	2 424	2 039	3 027	8 757
07/2011	726	2 092	1 824	4 976	9 292
08/2011	1 844	1 312	1 736	6 782	11 270
09/2011	2 139	2 541	825	8 356	13 362
10/2011	2 324	2 836	1 830	9 203	15 541
11/2011	2 213	2 361	2 240	10 867	16 987
12/2011	1 153	1 871	1 718	12 877	17 108

Huom. Aineistot eivät lopullisia. Luotettavuus arvioidaan.

Taulukko 11. Hoitoonpääsyn odotusaika eräissä kunnissa vuonna 2011

Asiakasmäärä arvoina	1-21 vrk	22-60 vrk	61-90 vrk	Kaikki odottajat
Heinäveden terveyskeskus	191	-	-	191
Ilomantsin terveyskeskus	370	-	-	370
Joensuun terveyskeskus	4 612	-	-	4 612
Juuan terveyskeskus	788	-	-	788
Keravan terveyskeskus	2 374	293	-	2 636
Kihniön terveyskeskus	674	2	-	674
Kimitoöns hälsövärdcentral	3	-	-	3
Kontiolahden terveyskeskus	821	-	-	821
Lieksan terveyskeskus	1 504	2	-	1 505
Malax-korsnäs hälsövärdcentral	315	11	-	324
Sipoon terveyskeskus	667	-	-	667
Tuusulan terveyskeskus	9 616	315	-	9 784
Tymävän terveyskeskus	1 684	7	-	1 689
Vantaan sosiaali- ja terveysvirasto	25 983	1 865	66	27 161
Kuntien terveyskeskukset	49 515	2 495	66	51 121

Huom. Aineistot eivät ole lopullisia. Luotettavuus arvioidaan.

Neuvola-asetuksen 338/2011 mukaista tietoa tullaan saamaan, kun AvoHILMO-rekisteriin saadaan SPAT-luokituksen tiedot. Useissa järjestelmissä SPAT-luokitusta voidaan alkaa kirjata vasta vuonna 2012. Seulonta-asetuksen 339/2011 toteutumista voidaan seurata AvoHILMON SPAT-luokituksen avulla vain siltä osin kuin seulontoja tehdään terveyskeskuksissa.

AvoHILMON käyttö THL:n hankkeissa

AvoHILMOssa on potentiaalia mullistaa tartuntatautien seuranta. Ajantasaisuus, kattavuus ja herkkyyden antavat työkaluja sekä epidemioiden havaitsemiseen että havaittujen epidemioiden vaikutusten seuraamiseen. Aineiston pohjalta on kehitetty reaaliaikaisia tartuntatauti-indikaattoreita. Lisäksi aineistoa on käytetty Influenssa-anturiverkoston kehittämisessä. Koko potentiaalia ei ole vielä saatu käyttöön, koska kaikki palveluntuottajat eivät lähetä tietoa ajantasaisesti. (THL:n) Tartuntatautien torjuntayksikkö jatkaa käytön kehittämistä.

Raporttien käyttö

Pikaraporttien käyttöä on seurattu elokuun 2011 lopusta. Raportteja on käytetty maaliskuun 2012 loppuun mennessä 2 125 kertaa ja yksilöitäviä kävijöitä on ollut 1 145. Noin 47 % kävijöistä on palannut katsomaan raportteja uudestaan. Päivittäisiä käyntejä on n. 20. Käynneistä 80 % tulee THL:n ulkopuolelta. Käynnit kestävät keskimäärin n. 5,5 minuuttia. Raporttien käyttö on kasvanut maaliskuun 2012 aikana. Koko AvoHILMON verkkosivuston seuranta on tehty maaliskuulta 2012. Käyntejä oli 1416. Kävijöistä 67 % on palannut sivuille toistamiseen.

6.6 Kustannukset

AvoHILMON käyttönotosta on aiheutunut ja siitä tulee aiheutumaan kustannuksia THL:lle ja kunnille. Organisaatioille on aiheutunut kuluja tietojärjestelmien AvoHILMO-ominaisuuksien integroimisesta. Nämä summat eivät ole THL:n käytettävissä. Käyttäjien kouluttaminen vie myös runsaasti työaikaa, joka on poissa potilashoidosta. Käyttäjien kannalta suurin kustannus on kirjaamiseen kuluvan ajan lisääntyminen.

Kustannusten toteumien lisäksi tulee ottaa huomioon ne kustannukset, jotka poistuvat. Kun kirjattavat tietorakenteet yhtenäistyvät, käyttäjän olettaisi olevan helpompi siirtyä käyttämään toista tietojärjestelmää esim. työpaikan vaihtuessa. Tämä nopeuttaa kirjaamista. Kun tiedonkeruu automatisoituu, poistuvat kyselyihin tarvittavien erillispoimintojen kustannukset ja esimerkiksi tietojen karhuamisesta johtuvat kustannukset. Myös tietojen käyttö verkkoraportoinnin kautta vie vähemmän aikaa kuin erillisten raporttien ajaminen ja tietojen hakeminen eri lähteistä. Ajansäästö ei välttämättä kuitenkaan kohdennu samoihin henkilöihin kuin ajanlisä.

THL:ssä AvoHILMO-hankkeelle kohdennettiin vuonna 2011 kirjanpidossa menoja 278 000 euroa. Vuosina 2009 ja 2010 kohdennukselle ei ollut omaa tunnusta. Työajan käytön perusteella menot olivat noin 150 000 euroa vuotta kohden. Pilotoinnista aiheutui 35 000 euron ostopalvelumeno. AvoHILMON käyttönoton THL:lle kohdentuneet menot ovat olleet yhteensä noin 500 000 euroa. Osa tehdystä työstä on kuitenkin kohdistunut kehittämiseen, joka hyödyttää muutakin kuin AvoHILMON rekisteritoimintaa. Järjestelmän ylläpitäminen ja kehittäminen vaativat niin ikään resursointia jatkossakin.

7 AvoHILMO:n vakiinnuttaminen ja kehittäminen

AvoHILMO-rekisterin perustamiseen on käytetty mittavasti resursseja. Jotta panostus ei mene hukkaan, rekisteristä saatavat hyödyt on varmistettava.

7.1 Tuotannon vakiinnuttaminen

AvoHILMO-rekisterin kattavuuden ja ajantasaisen tiedonkeruun vakiinnuttamiseksi tulee selvittää niiden organisaatioiden tilanne, jotka eivät ole vielä tiedonkeruun piirissä eivätkä ole tehneet tilausta tietojärjestelmätoimittajiltaan. Joidenkin kohdalla syynä on organisaatiomuutoksesta johtuva tietojärjestelmän vaihto, joka on viivyttänyt AvoHILMOon liittymistä.

Ajantasaisen tiedonsiirron toiminnasta puuttuu vielä kokemusta suurten järjestelmien ja organisaatioiden osalta. Tuotannon sujuvuus todentuu kevään 2012 aikana.

Perusterveydenhuollon avohoidon tilastot

AvoHILMO-tiedonkeruusta tuotettavat tilastot tulee vakiinnuttaa. Palvelutapahtumien kokonaismääriä kuvaavat tilastot eivät ole ajallisesti vertailukelpoisia suhteessa aiempaan tiedonkeruuseen. Yhtenäisyys eroaa mm. siitä syystä, että aiemmin tilastoidut palveutapahtumat sisälsivät vain käynnin, johon liittyi henkilökohtainen tapaaminen. AvoHILMO-tiedonkeruussa myös välilliset kontaktit tilastoidaan ja eri toteutustavat eritellään yhteystapaluokituksella. Lisäksi esimerkiksi neuvolatoiminnassa perättäisestä terveydenhoitajan ja lääkärin tapaamisesta aiemmin tilastoitiin vain lääkärikäynti. Nyt lasten ja nuorten terveystarkastusten toteutumis seuranta edellyttää, että sekä lääkäri että terveydenhoitaja tekevät merkinnät omasta käynnistään.

7.2 Ylläpidon haasteet

AvoHILMO tietojenkäsittely ja -analysointi tukeutuu joukkoon luokituksia. Luokitukset ja niiden koodit kuvaavat tietokenttien sallitut arvot, niiden merkitykset sekä keskinäiset suhteet.

Vakiintuneiden ja hitaasti muuttuvien luokitusten, joilla on selkeä vastuutaho, ylläpito on automatisoitu. Paras tilanne on koodistopalvelimella julkaistavien luokitusten sekä lääkepakkaustietojen ja postinumeroiden päivityksessä.

Luokitukset, joilla ei ole vakiintunutta ylläpitomallia, heikentävät AvoHILMO:n hetkellistä laatua. Tällaisia luokituksia ovat muun muassa palveluntuottajia kuvaava luokitus. Organisaatiomuutosten vuoksi palveluntuottajaluokitus on jatkuvasti vanhentunut, mikä voi aiheuttaa virheellisen luokittelun raporteilla.

Tiettyjen luokitusten osalta palveluntuottajat ovat itse määritelleet koodeja, joilla tyypillisesti tarkennetaan olemassa olevia koodeja. Ne aiheuttavat virheitä tarkistusprosessissa. THL ei voi päätellä aukottomasti tällaisen koodin merkitystä vaan se on aina käsitettävä virheelliseksi. AvoHILMO tiedonkeruu on THL:n suurin. Vaikka tiedonkeruu ei ole vielä täysin kattava, se on ylittänyt vuonna 2011 vakiintuneen TerveysHILMO:n mittakaavaan. Suuri datamäärä on itsessään haaste.

Tiedon määrä on erityinen haaste raportoinnin tuotantokapasiteetille. Tuetettavien sähköisten raporttien valintoja ja aikasarjoja on rajoitettava merkittävästi, jotta ne kyetään ylipäänsä tuottamaan THL:n käytössä olevin laskentaresurssein. Raportin mittareiden luonne vaikuttaa muihin rajoituksiin. Esimerkiksi potilasmääriä kuvaavat raportit vaativat runsaasti laskentatehoa.

THL:n toiminnan organisoinnista riippumatta tietosisältö- ja rajapintamäärittelyihin tehtyjen muutosten läpimenoaika haastaa sisällöllisen kehitystyön. Teknisten muutosten vienti potilastietojärjestelmiin voi kestää yli kaksi vuotta. Järjestelmäpäivityksen lisäksi muutosten käyttöönottoa hidastaa palveluntuottajien valmius ottaa vastaan uusi versio potilastietojärjestelmästä. Läpimenoajan vaikutuksiin on varauduttava kokoamalla mahdollisimman suuri joukko muutoksia tehtäväksi yhdellä kertaa. Tehtävien muutosten osalta on myös ennakoitava tulevia tietotarpeita ja määriteltävä tietotarpeisiin vastaavat kentät lainsäädännön puitteissa.

7.3 Kehitystarpeet

AvoHILMO-rekisteri ei vielä kata avohoidon kokonaisuutta. Perusterveydenhuollon päivystyskäynnit eivät ole toistaiseksi AvoHILMO:n tiedonkeruun piirissä silloin, jos päivystys toteutetaan erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon yhteispäivystyksenä. Puuttuva kokonaisuus on myös työterveyshuolto, josta saatu tieto on vajaata myös kunnallisesti tuotetun palvelun osalta. Opiskeluterveydenhuollon tiedoista puuttuvat toistaiseksi Ylioppilaiden Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tiedot. Yhteistyö näiden tietojen saamiseksi on käynnissä. Julkisten organisaatioiden tuottamista avohoidon palveluista puuttuvat niin ikään puolustuslaitoksen ja rikosseuraamusviraston avohoidon tiedot.

AvoHILMO-hankkeessa oli tavoitteena luoda rekisteri julkisen sektorin palveluista. Jos väestön avohoidon palvelujen käyttö halutaan kokonaisuudessaan samalla tavoin raportoitavaksi, tarvitaan rekisteriin myös yksityisen sektorin tiedot. Tästä tulisi tehdä kansallinen linjaus ja säädös.

AvoHILMO:n tietosisällön tuleva kehittäminen liittyy THL:ssä aloitettuun hoitoilmoitusjärjestelmän kokonaisuuden arviointiin ja uudistamiseen. Sisällöllisiä kehityskohteita ovat mm. kotihoidon, apuvälinepalvelujen ja perheneuvonnan tietotarpeet.

Tietorakenteet

AvoHILMO-rekisteriin koottavat tiedot on pyritty määrittelemään siten, että jos tietomäärittely tai luokitus on tehty kansallista arkistoa varten, käytetään ko. rakennetta. THL:n Operatiivisen ohjauksen -yksikössä tullaan tekemään kartoitus hoitoilmoitusrekisterien ja e-arkiston tietorakenteiden ja käsitteiden yhtenevyyksistä ja eroista.

Raportointi

Raportoinnin kehittäminen koskee sisältöä ja tekniikkaa. Raportoinnin tulee tuottaa uudenlaista tietoa ja vastata entistä paremmin käyttäjien tarpeita. Raportoinnin tekninen toimivuus on käyttäjille tärkeää. Sen tulee myös olla käyttäjien helposti löydettävissä.

AvoHILMO on yksi varhaisimmista tilastoista ja rekistereistä, jossa on otettu käyttöön THL:lle uusia sähköisiä raportointivälineitä. Varhainen osallistuminen on johtanut siihen, että AvoHILMO-raporteissa on voitu valita vapaammin, mitä ja miten tilastoja halutaan raportoida.

Tämä raportointitapojen vapaus on seurausta siitä, että raportointitapoja ei oltu vielä standardoitu vaan kukin raportti on tehty enemmän tai vähemmän käsityövoittoisesti. Käsityövoittoisuus kasvattaa raporttien ylläpidon tarvitsemien resurssien määrää, kun raporttien rakennetta tai ulkoasua halutaan muuttaa. Itse tietosisällön päivitys ei vaadi sen enempää resursseja kuin standardoidussa raportoinnissa.

AvoHILMO:n raportoinnista saatuja kokemuksia hyödynnetään, kun THL:ssä kehitetään määrämuotoisia raportteja, joilla pyritään standardoimaan raporttien rakennetta ja ulkoasua sekä pienentämään uusien raporttien kehittämiseen sekä ylläpitoon tarvittavia resursseja.

Standardoinnin yhteydessä luodaan työkaluja, joilla viimeisetkin käsinohjattavat tiedonkeruun ja raportoinnin prosessivaiheet saadaan automatisoitua. Automatisaation kehitys koskee

pääsääntöisesti raporttien taustana toimivien esilaskettujen tilastojen julkaisua eri raportointivälineissä.

Lähteet

- AvoHILMO. Perusterveydenhuollon avohoidon ilmoitus 2012. THL Luokituksen, termistöt ja tilasto-ohjeet 4/2011.
- Komulainen Jorma (toim.). Suomalainen tautien kirjaamisen ohjekirja. THL. Opas 17:2012.
- Puitesopimus Sosiaali- ja terveysministeriön sekä Stakesin välillä TIETO 2005 -hankkeen toteuttamisesta. Sopimus 002/TAO/STHT/2006.
- Sosiaali- ja terveysministeriön asetus terveydenhuollon valtakunnallisista tietojärjestelmäpalveluista. 165/2012.
- Terveydenhuoltolaki 1326/2010.
- THL – Raportti 41/2009. Avohoidon tietouudistus. AvoHILMO. Väli­raportti. THL raporteja 41/2009.
- Valtioneuvoston asetus seulonnoista VNA 339/2011.
- Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta. VNA 338/2011.

Liite 1 AvoHILMON tietosisältö

AvoHILMO -palvelutapahtuman tietosisältö 2012
Versio 2.0

Kentän sisältö	Kentan nimi	Esimerkki	Arvo/Formaatti/Luokitus	OID koodistopalvelimella
Palvelutapahtuman perustiedot				
Asiakkaan henkilötunnus	hatu	160360-169N	Henkilötunnus	
Asiakkaan kotikunta	kunta	091	VRK/THL - Kuntakoodit	1.2.246.537.6.21.2003
Asiakkaan asuinpaikan postinumero	postinumero	00820	Postinumero koodisto	
Palveluntuottaja	tuottaja	90152	Palveluntuottajakoodi (Topi)	
Palveluntuottajan palveluyksikkö	yksikko		THL-SOTE-organisaatiorekisteri	1.2.246.537.6.202.2008
Seurantatietueen tunnus	tunnus		Seurantatietueen yksilöivä OID-tunnus	
Seurantatietueen päivitysaika	päivitetty		Päivämäärä ja kellonaika yyyMMddhhmm	
Yhteydenotto				
Yhteydenotto päivä ja kellonaika	ajankohta	200710091230	Päivämäärä ja kellonaika yyyMMddhhmm	
Hoidon tarpeen arviointi				
Hoidon tarpeen arvioimis päivä ja kellon:	ajankohta	200710111230	Päivämäärä ja kellonaika yyyMMddhhmm	
Ammatti	ammatti	32311	Ammattiluokitus TK2001 (ILO ISCO-88)	1.2.246.537.6.74.2001
Hoidon kiireellisyys	kiireellisyys	K	PTHAVO- Hoidon kiireellisyys -luokitus	1.2.246.537.6.121.2008
Käynnin luonne	luonne	TH	PTHAVO- Käynnin luonne -luokitus	1.2.246.537.6.124.2008
Ensikäynti	ensikäynti	E	PTHAVO- Ensikäynti -luokitus	1.2.246.537.6.120.2008
Hoidon tarpeen arvioinnin tulos	tulos	Y20	PTHAVO-Hoidon tarpeen arvioinnin tulos -luokitus	1.2.246.537.6.122.2008
Ajanvaraus				
Ajanvarauksen tekopäivä ja kellonaika	ajankohta	200710111230	Päivämäärä ja kellonaika yyyMMddhhmm	
Käynnille varattu ajankohta	varattu	200711091230	Päivämäärä ja kellonaika yyyMMddhhmm	
Käynnin toteutuminen				
Käyntipäivä ja kellonaika, aloitusaika	ajankohta	200711091230	Päivämäärä ja kellonaika yyyMMddhhmm	
Käyntipäivä ja kellonaika, lopetusaika	ajankohta	200711091300	Päivämäärä ja kellonaika yyyMMddhhmm	
Ammatti	ammatti	32261	Ammattiluokitus TK2001 (ILO ISCO-88)	1.2.246.537.6.74.2001
Palvelun toteuttaja	toteuttaja		Valviran rekisteröintinumero	
Palvelumuoto	palvelumuoto	T11	PTHAVO - Palvelumuoto -luokitus	1.2.246.537.6.125.2008
Yhteystapa	yhteystapa	R10	PTHAVO - Yhteystapa -luokitus	1.2.246.537.6.127.2008
Kävijäryhmä	kävijäryhmä	1	PTHAVO - Kävijäryhmä -luokitus	1.2.246.537.6.123.2008
Hoidon kiireellisyys	kiireellisyys	K	PTHAVO- Hoidon kiireellisyys -luokitus	1.2.246.537.6.121.2008
Käynnin luonne	luonne	SH	PTHAVO- Käynnin luonne -luokitus	1.2.246.537.6.124.2008
Ensikäynti	ensikäynti	K	PTHAVO- Ensikäynti -luokitus	1.2.246.537.6.120.2008
Käyntisytyt ja toimenpiteet				
Käyntisyys ICD10	icd10	S90.0	ICD10 -luokitus	1.2.246.537.6.1.1999
Ulkoinen syy ICD10	ulkoinenSyy		ICD10 -luokitus	1.2.246.537.6.1.1999
Tapaturmatyyppi ICD10	tapaturmatyyppi		ICD10 -luokitus	1.2.246.537.6.1.1999
Käyntisyys ICPC2	icpc2	D09	ICPC2 -luokituksen oire/syykoodit	1.2.246.537.6.31.2007
Avohoidon toimenpide, SPAT	toimenpide	SPAT1010	Perusterveydenhuollon avohoidon toimintoluokitus (SPAT)	1.2.246.537.6.128.2009
Suun th toimenpide	suuToimenpide	SAA02	Suun terveydenhuollon toimenpideluokitus	1.2.246.537.6.33.2005
Laäkitys ja rokotus				
Rokotus	rokotus	kyllä	kyllä/ei. Jos on annettu rokotus = kyllä, muuten = ei.	
Lääkeaine	atc		ATC-luokitus	1.2.246.537.6.32.2007
Lääkeaineen selite	atcSelite		Vapaa merkkipilone tilanteissa, jos ATC-koodia ei ole määritelty	
Lääkeaineen pakkausnumero	vnr		VNR-numero	
Lääkeaineen kaupp nimi	kaupp nimi	HIBERIX	Valmistajan nimi rokotteelle; vapaa merkkipilone	
Määrittämispäivä	maaratty		Lääkityksen määräämisajankohta yyyMMddhhmm	
Rokotteen eränumero	eranumero		Valmistajan antama rokotteen tunnistus	
Annoksen järjestysluku	jarjestys	2	Rokotusarjan kyseessä ollessa järjestysnumero tai vapaa merkkipilone	
Rokotustapa	rokotustapa	IM	AR/Ydin rokotustapakoodisto	1.2.246.537.6.111.2007
Pistoskohta	pistoskohta	OO	AR/Ydin pistoskohtakoodisto	1.2.246.537.6.110.2007
Terveystekijät				
Suun th indeksi D	karioituneet1	12	Karioituneiden (decayd) pysyvien hampaiden lukumäärä	
Suun th indeksi M	puuttuvat1	12	Puuttuvien (missed) pysyvien hampaiden lukumäärä	
Suun th indeksi F	paikatut1	12	Paikattujen (filled) pysyvien hampaiden lukumäärä	
Suun th indeksi d	karioituneet2	12	Karioituneiden (decayd) maitohampaiden lukumäärä	
Suun th indeksi m	puuttuvat2	12	Puuttuvien (missed) maitohampaiden lukumäärä	
Suun th indeksi f	paikatut2	12	Paikattujen (filled) maitohampaiden lukumäärä	
Suun ienkudoksen tila	ienkudos	002301	Jokainen merkki (voi vaihdella 0-4) kuvaa yhtä positiota	
Paino	paino	3800	Numeerinen arvo grammoina	
Pituus	pituus	1300	Numeerinen arvo millimetreinä	
Tupakointi	tupakointi		AR/Ydin tupakointitilastuskoodisto	1.2.246.537.6.251.2010
Jatkohoito				
Jatkohoito	jatkohoito	SPAT1334	SPAT-luokituksen luokat 1334-1347	1.2.246.537.6.128.2009
Peruuntuminen				
Peruuntumisen ajankohta	ajankohta	200710171230	Päivämäärä ja kellonaika yyyMMddhhmm	
Palvelutapahtuman peruuntumisen syy	syy	Y32	PTHAVO- Palvelutapahtuman peruuntumisen syy -luokitus	1.2.246.537.6.126.2008